

Eesti kesk-, kutsekooli- ja gümnaasiumi- noorsoo ajakiri

SISU:

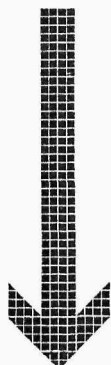
<i>Eeda Kook:</i>	TALITORMIS
<i>Ilmar Sikemäe:</i>	POLE ENAM INIMEST
<i>R. Kangro-Pool:</i>	KRISTJAN RAUA KUNSTI-AASTA
<i>Heino Ahoen:</i>	„KALEVALA“ PÄEV
<i>Axel Munthe:</i>	LAPIMAAL
<i>Richard Möttus:</i>	MÄLESTUS KARIKAKARDEST
<i>Rain Rebas:</i>	ÕNNEOTSIAILE KEVADINE
<i>Harjo Tazi:</i>	OMADUSED, MIS ELUS....
<i>Salme Sibul:</i>	ÕPETAJA JA ÕPILANE EESTI KIRJANDUSES
<i>Kalju Lepik:</i>	IGATSUSTE SURM
<i>Ilmar Sikemäe:</i>	LUNASTUS
<i>Elmar Nookukk:</i>	AKAD. EMAKEELE SELTS
<i>Richard Jurs:</i>	TARTU KOMMERTSKOOL UUES HOONES
<i>Juta Subi:</i>	JÓZEF NYIRÓ „MAGEDE MEES“

„TUL. RADADE“ LUULE, JUTUSTUSE JA ARTIKLI VÕISTLUSTE
TULEMUSED. FOTOMONTAAZI TARTU I GÜMNAASIUMIST.

Nr. 39

Märts 1940

Noorte lemmikäri on

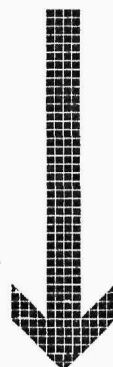

Kooli-Kooperatiiv

Tallinnas,
S. Karja 19, telefon 456-32

„Tuleviku Rajad“

nr. 40

*ilmub meie ajakirja viie
aasta ilmumise juubeli-
numbrina!*

„Postimehe“ kirjastuse

- väljaannetest soovitame noorsoole ja koolidele:
- 1) Looga, Ed.: **Valimik ettekandeid koolidele ja väike-
lavadele** 228 lk. . . . . Hind kr. 2.—
  - 2) Niiler, H.: **Korvpallimängu õpetus.** 216 lk. Mängu
füüsil. õpetus, taktika, pedagoogika, eripeatükid,
kavad, lisad. . . . . Hind kr. 2.75
  - 3) A. Kolmpere, J. Laidvere, H. Michelson ja H. Niiler:

Sport ja mäng kahes raamatus, käsitleb kõiki
noortele soovitavaid spordiharusid, sporditervis-
hoid jne. Uudne ja ainulaadne teos. Kummagi
osa hind . . . . . kr. 1.25

Eelteade!

Ettevalmistusel laiematele ringkondadele noortejuhtide põhiteos
NOORTEJUHI PÕHIVARA. Koostajaks noortejuht ja sporditegelane
Herb. Michelson. Raamat kujuneb suuruselt ca 350 lk. Eftetellimise
hind kr. 3.—

Ilmumisel: **Ed. Looga MAANOOR.** Praktiline õpik-käsiraamat
maanoortele

Pealadu: „Postimehe“ raamatukauplus

Tartu, Suurturg 16

EESTI KESK-, KUTSEKOOLI- JA
GÜMNAASIUMINOORSOO AJAKIRI

NR. 39

30. MÄRTS 1940

V AASTAKÄIK

Eeda Kook

Talitoemis

Las pühib

torm korraks

oma valeva süiluga

puhtaks me tänavad

valede lampidest.

Las rühib

ta korraks

oma tõeluse küiluga

läbi me elude

teeskluse rampidest!

Hei! Tormiöö tumedus,

musta kõik tuled!

Hei! Tuisuöö valemus,

viira kõik valgeks!

Meie tahame

majata, tuleta, teeta —

kõike, mis tuultele haaratav

enesest reeta

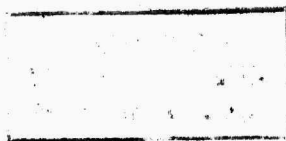
ning

siis hingeni alasti

sööstuda

igavesti vabasse,

igavesti liikuvasse!

SP, 2706

TAMMSAARE †

See oli raske silmapilk eesti rahvale ja eesti noorusele, mil lahkus Tammsaare, sest me kõik teadsime, et Tammsaare meile, eestlastele, on asendamatu. Tammsaare armastas noori. Ja meie, noored, mälestame austuses eesti rahva kõigi aegade suurimat kirjanikku. Puhka hästi, Tammsaare!

Pole enam inimest

Tuleb päev, mil siin pole enam inimest, on ainult mõte...

B. Shaw

MEIE ei teadnud, et see päev, mil Tammsaare — inimene lahkuib, tuleb nii ruttu. Lootsime ja uskusime, et A. H. Tammsaarel on veel rohkesti päevi ning palju aastaid elada ja töötada. Seda lootsid kõik: kadunu naine ja lapsed, omaksed ja sõbrad, lootis kogu rahvas, lootsime meiegi — noored. Ta oli ju veel nii värske, nooruslik, sädelev ja vaimukas, et tema puhul oli võõrastav ning ülekohtune mõtelda kadumisest ja surmast.

Siis tuli teade: Tammsaare on surnud. See oli igapähele, kes tundis ja hindas suurt kirjanikku, südant ängistav hetk. Meil oli järsku kitsas hingata, sõnad vakatasid ja mõtted hääbusid. Tammsaare surnud! — see sõnum paiskas kõik segi.

Need olid nukrad päevad, kui vaatasime kirstus lamavale Tammsaarele — inimesele viimset korda näkku, kui sammusime ta matuserongis ja seisime tulvil valu ta kalmu ääres, kuhu ta vajus tammises kirstus liiva alla viimsele puhkusele. Meil oli väga kahju, et ta nii ootamatult lahkus, oli tunne, et jääme talle suuriks võlglasiks. Austasime ja armastasime teda, oleksime tahtnud talle seda kuidagi üsna vaikselt ja südamlikult ütelda. Ta ei pidanud mikski kõnesid ega aktusi, oma ausammastki ta ei talunud meelsasti. Ega temale poleks olnudki vaja rääkida kõmavaid sõnu ega pühendada rõkkavaid oode. Nüüd, kui ta oli lahkunud, oleks veel tahtnud vaid korra suruda ta kätt ja vaadata tänulikult ta selgeisse silmisse. Kuid need eluröömsad silmad olid jäävalt suletud.

Tammsaare — inimene on ära meie juurest. On ainult mälestus heatahtliku näoga mehest, keda vahest nägime teatris, raamatukogus, tänaval. Vaatasime teda, lihtset, tagasihoidlikku, mõtlikult kõndivat, elavasti vestlevat inimest — ja tundsimme suurt aukartust. Raske on mõte, et me ei näe teda enam.

Tammsaare — inimene oli haruldane inimene. Ta oli aus ja siiras, talle olid võõrad silmakirjalisus ja teesklemine. Seepärast ta vihkas peokõnesid, mis tihti kõmisesid tühjalt ja õõnsalt, seepärast ta vältis inimesi, kes toimisid teisiti, kui rääkisid ja rääkisid teisiti, kui mõtlesid või tundsid. Tammsaare armastas lapsi ja noori, kes veel ei oska ega taha teeselda ning valetada. Ja meie, noored, kas me ei tahaks võtta seda suurt ning haruldast inimest oma moraalseks toeks ja tähiseks! Meie elu on veel ees, meil on ainult üks elu elada, ja miks peaksime selle rajama teesklusele ja valele, nagu näeme tehtavat kõikjal enda ümber. Tammsaare — inimene juhatab teist teed — see on aususe, siiruse ja tõe tee. See on sirge tee, seal peab sirgelt käima — ja sel õigel teel sirgelt käia pole kerge. Kuid Tammsaare käis.

Inimest pole enam, on ainult mõte... Tammsaare pikk mõttekangas jäi. Tammsaare mõtte suurus ja vägevus on alles ees, me ei ulatu veel nägema selle võimsa loomingu tähtsust ja tulevikusära. Kuid juba on A. H. Tammsaare nimi sööbimas maailmakirjanduse kaljusse.

Praegu meil on valus, et pole enam inimest...

Ilmar Sikemäe

*Rasmus
Kangro-Pool*

K
R
I
S
T
J
A
N

R
A
U
D

ja tema nimeline kunsti-aasta

KES on jälginud ajakirjanduse kaudu meie kunstielu, teab, et kunstnik-kond pingutas kaua aega jõudu, et jõuda kunsti-aastani, nagu oli kirjanduse jaoks raamatu-aasta ja jätkuvad raamatu-nädalid. Soov jäi ikka millegi taha kinni.

Nüüd 3. märtsil kuulutas peaminister J. Uluots ajavahemiku 1. märtsist 1940 — 1. märtsini 1941 kunsti-aastaks nimega Kristjan Raua kunsti-aasta, sest sel ajal oktoobris pühitseb ka vanameister oma 75. a. sünnipäeva.

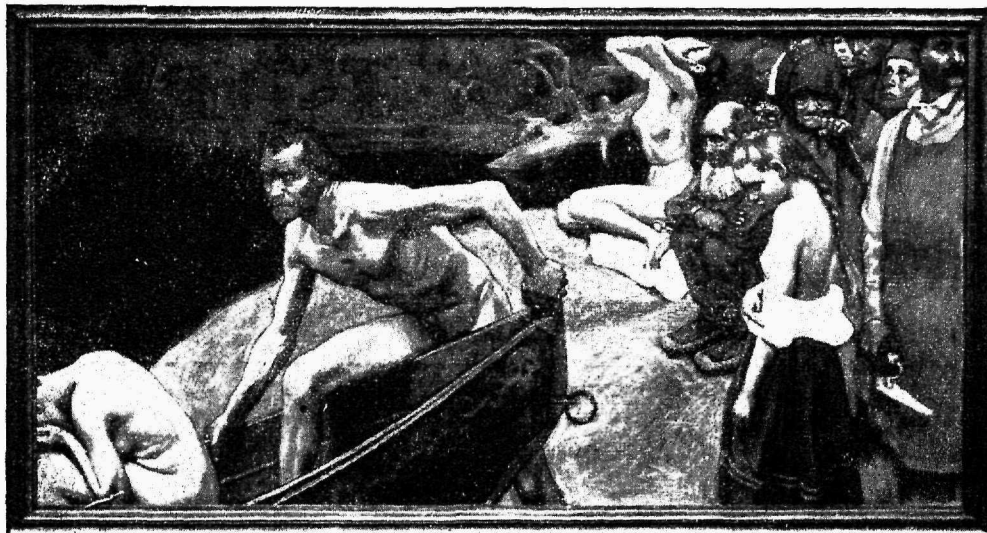
Kujutavad kunstid on hulga võõramad suurused meie ühiskonnaelu haridusvajadustes kui raamat, üldse jutustav, ütlev või jutlustav kirjasõna. Kunstimeel elab meie juures mitmeti veel üsna algastmes, obskurantism ses

vallas õitseb peagu võrdselt nii laialdastes rahvahulkades, haritlaskonnas kui ka mõjuvõimsas jõukas koorekihis ja olukordade seadjate juures. Tõtt ütelda, neil pole selles süüdistada kedagi, sest kui kasvasime väga sotsiaalselt mahasurututest ja vaimselt kängujäänust, siis polnud ei vanemal põlvel ega nooremal kellelgi kustki õhust tõmmata seda kunstimeelt, indu, huvi ja mõistmist, mis kunste kannavad. Isegi tänaseni ei saa meie inimesed algkoolist kuni gümnaasiumi lõpetamiseni piisavat valgustust kooli õppetöös, mis asi õieti on kunst, mis osa on tal elus, mida ta taotleb, kuidas taotleb, millises vahekorras seisab ta eluga, millises tõelisusega. Seda kõike oleks tungivaltp vaja, et võiks kasvada nüüdse ükskõiksuse või koguni ignorantse asemele mingisugunegi suhtumine kunstisse.

Kunsti haridusega seltskonnas ja rahva juures on teisitigi halb. Nii pole meil, paraku, näha eeskujusid isegi rahvusriigi esindushoonetes, sest need hooned on tooniandvalt sisustatud rohkem jahist mingi endisaja krahvliku ja vürstliku järele, kui küpsenud kunsti hingestusest. Antikvaar määrab neis rohkem kui rikkalt kujunenud kunsti haridus. Kuidas oleks võinud sealt tahta kunstkultuuri vaimuleeki — rahvale tee valgustamiseks kunstivaimsuse juure!

Meie haritlaspere üks osa (horribile dictu: ka nooremaidki oli nende keskel) jooksis sakslaste lahkumise ajal kõrvuti vanakraami müüjatega ringi ja ostis oma kodudesse endisaja taksijalgadega toole, diivaneid ja muud koitunud aadlikku ja väikekodanlist ja uskus vist, et selles peitubki kultuurinimese kunstimeel ja vaimuküpsuse mõõt tänapäevagi jaoks. Kuidas võiksimme nüüd sealtki oodata erilist indu, mis rabeleks selle eest, et kunst kui elav loov jõud saaks kodanikuõigused ja vastava koha ühiskonnas!

Nii on meil igasugust tegevust hariduseks ja hariduse nimel, aga keegi ei saa anda nõu ega teadmisi asja kohta, mis seisab väljaspool inimeste südame-mõistmist ja õpitud programmi. Ja niiviisi me siis seisame kurvas sõõris, et hulgad kui kultuurrahas vajaks kunsti-mõistmist, kuid seadmisi selleks ei tule, tuleb vaid sekka mõni pidulik kõne, et meil olevat ka kunsti ja kunstnikke ning meie armastavat seda! Need, kes peaksid teid ehitama kunsti poole ning eeskujusid andma, otsivad ise eeskujusid ja jäävad härduses peatuma nende ette, kes olid mineviku isandad ja — noh, küllap siis muidugi ka autoriteetselt kunstikultuursed! Meie kõnele me vaimust, kuid kas vaimu jätkub igaks ajaks. Kunsti on tabanud säärane saatus, et ta eksisteeris, teotses, töötas, kujunes ning arenes peamiselt endaeette, olles tükkati ilma kodanikuõigusteta. Talle, piltlikult ütelda, patsutati vahel õlale, et noh, kehvik, sa ikka veel hingitsed! Muiati, et näe, hädas on, kuid ei võta aru pähe, elab eluvõõralt! Soovitati, et maali nii vanamoeliselt nagu meil esindussaalides, me näeksime, et püüad mõista seltskonda! Kahjatseti, et näe, püüab midagi muud omapead, ei arvesta ühiskonna juhtivat häält, tõelist ja sellelaadilist, mida seltskondlik mõjuvõimsus otsib antikvariaatidest ja — leiabki! Dünaamiline hinge-heitlus tõelisuse ja kunstis kujutatava maailma vahel on niisuguse atmosfääri tundmatu suurus ja seepärast kunst jäigi surnud punktile.

Tõelisest kunstipublikut on meil haruldaselt vähe. See on nagu kunsti-ususekt, kes külastab näitusi, omandab tasapisi teoseidki kodudesse ja aitab hoida õhkkonda kunstnikele hingamiseks. Too kunstielu esimene ristikogudus koosneb inimestest, kelle kunstimeel on erksam harilikust ja kes kunstiliselt hakkavad tundma-mõtleva, ilma et vajaksidki juhatavat kätt, propagandat ja seda kunstikultuuri kooliharidust ning kunstielu aluste katekismust ja eeskju ühiskonna esirindlastelt, mis meil nüüd hulkade jaoks puuduvad.

Siit mõistame G. S u i t s u, kui ta omal ajal laulis, et saatuselt kurvem on sündida laulikuks (— vaimuinimeseks — loojaks) Eestis. Kas on olukord nüüd Suitsu vanamehe päevil palju paranenud?

* *

*

3. märtsil s. a. avas Tallinna kunstnike poolt (EKKKÜ) korraldatud kunstinäituse peaminister J. U l u o t s ja kuulutas välja Kristjan Raua kunsti-aasta lubadusega, et võtab selle aasta kunstiüritused peaministerliku kaitse alla.

Olgu küll, et meil varem kultuurkapital ühe osa summadest annab kujut. kunstidele ja olgu küll, et valitsusemehed oma programmikõnedes kõige muu

kõrval sageli vilksti on maininud ka kunsti, ometigi tundub praegune peaministri samm jäälagnemisenä kunsti ja riiki juhtiva tegelemise vahel. Kunstile pühendatakse selle sammuga esmakordselt väljaspool tavalist asjade käiku eriline tähelepanu, eriline hoolitsuse alla võtmine pealekauba sellele, mida riik ta heaks teinud ja teeb tavalises korras. Vähemalt põhimõtteliselt ja toonituselt on kuj. kunst eeloleva aasta kestes soodustatud tähelepanu osaline.

Käesolevat peaministri kaitset julgen pidada otseselt südamesttulnuks ja näen ette, et paljas vormilisuus siin asendub mitmeti ehitavaks tööaastaks kunsti esmasabi korraldamiseks. Kunstielu korraldamises on niipalju põhilisi vlituseadmisi ja ebakunstikultuuri, et see tegi rahutuks kogu kunstnikkonna ja kunstiar mastava publiku-killu. Meelekibedused tungisid vahetpidamata isegi ajakirjandusse, olgugi et seal praegu valitsevad niusuguseis asjus üldised vaikimise tuuled. Peaministri poolt lubatud heatahtlik kaitse taotlebki kunstielu uut õiglast seadmist keset muud ühiskondlikku korrastust.

* *

*

Mis sümboliseeriks väärikalt kunsti-aasta kunstikavatsusi? Kelle nimega seda ühendada tunduks auvääraseimana? Ilmkahtlemata Kristjan Rauda nimega.

Kristjan Raud ja Ants Laikmaa olid esimesed eesti kunstnikud, kes olude pärast kõrvuti teiste eestlastest annetega läksid kunsti õppima võõrmaade vaimutsentrumitesse — Peterburisse, Düsseldorf, Rooma, Müncheni jne., kuid ei sulanud võõrastesse rahvustesse, ei jäänud ka muidu sinna, vaid tulid tagasi kodumaale oma rahva keskele, oma õhkkonda oma inimestele avastama seda hingeilu, tunnete käärimisi, õilisotsinguid, mis meie rahvas kord tugevalt pulbitsenud ja väljendanud rahvakunsti ja rahvalüürika kaudu. Kristjan Raud, asunud Tartusse 1903. a., samuti A. Laikmaa, asunud Tallinna pisut varem, said eesti rahvale kunstielu uudismaa harijaiks. See töö polnud kerge ja meeleheidegi võttis meestes vahel maad, sest kände juurida on kergem kui inimeste kunstilist ebameelt ümber kujundada kunstihuviliseks.

Kristjan Rauda kandis peenetundeline hing, milles on kannatlikkust, ning rahulik-optimistlik filosoofiline ellusuhtumine, milles on palju mõistmist — nii ta leidis oma raskes seltskonna-tihniku harimistöös toreda kaaslase: tolle aegse lõkendava, osalt ilutsevagi rahvusidealismi, mis Tartus löi laineid selleks, et iseteadmatust ja aiva utilitaristlikult mõtlevast rahvahulgast kasvatada iseteadlikku kultuurrahvast.

Kristjan Raud ei jatkanud algul mahtigi isiklikuks loovaks tööks — ikka tuli jõud kulutada mulla harimiseks, mis oleks suuteline kandma ja kasvatama kunsti iluõisi. Kristjan Raud kandis endas usku, et rahvas, kes kollektiivselt loonud kõrgeima väärtusega iselaadse ilumaailma rahva vanavara kujul, ei või uuekski kunstiks südamesügavuses olla surunud. Ta looming kunstielus oli: „Suured müstilised muinaslilled õitsevad alles meie südames . . . Rahva geenius ootab ainult võimalust jälle tõusta nagu phöniks.“ Ta uskus, et kui rahvas oli ajutiselt tallatud ja nüriks hooldatud, siis tuli teda vaid äratada uuele tundmusteelule, uuele kauniselule. Nüristunud haritlasigi pidi kaua valgustama ja soojendama, enne kui vaid mõni üksik hakkas aimama oma rahvas peituvaid iluvarasid ja enne kui nad said aru, et neis endiski leidub pinda kunstile.

Kristjan Rauda raugemata vaimustuse teene on, et Eesti Rahva Muuseum on nüüd ammutamatuks varaaidaks, kust leiame tõestusi oma rahva ilulise elumõistmise igakülgeile väljendustele.

Kristjan Raud ei rahuldunud ainult selle rahvakunsti kogumisega, vaid andus ühtlasi selle uurimisele, samuti meie muinas- ja kangelaslugude hingesse tungimisele, et seda kasutada oma loomingus. Rauale ei olnud muinasmaailm mitte meelelahutuslikuks lugemiseks, vaid ilmutuseks sellest suurest ürgsest ja sügavast, mis elab meie rahva elutahte ja elumõistmise tagamaades

ning otsib kooskõla maailma kõiksusega. Kristjan Raua suur looming on kunstiline ses mõttes kõige paremal kujul, et ta ületas tõelisuse, tungis irrealiteetidesse ja lõi sügavinimliku ainulaadse uue kunstimaailma. Mitte vaid Raua muinasloomelised ained, vaid ta loomingu sisemine olemus üldse teeb teda eesti rahvuslikumaks kunstnikuks.

Kr. Raua nimi kunsti-aastaga ühenduses on kindlasti õilsaimaks märgiks, kui see aasta kohustab hoidma kõrgeid püüdlusi. Vääratus kõrvale neist püüdlusist tunduks kui raske haava löömine suure vanameistri auväärsele.

«KALEVALA» PÄEV

28. VEEBRUAR ütles igale soomlasele midagi. See päev tähistas Soomes traditsioonilist „Kalevala“ päeva. Kuna „Kalevala“ on saanud mitte ainult Soome, vaid ka kogu maailma üheks suurimaks kirjanduslikuks meistriteoseks, siis lubatagu lühidalt peatuda selle rahvaeepose juures.

Nagu kõik teavad, oli „Kalevala“ loojaks Elias Lönnrot, õpetatuim ja võimsaim soome rahvalaulik. Tema koostas ja kujundas rahvalauludest „Kalevala“. Et „Kalevala“ ei koosne ainult päris-soome rahvalauludest, vaid neid on sinna suurel hulgal sattunud karjalasilt, ingerlasilt, ka eestlasilt ja teistelt soome hõimudelt, siis võib „Kalevalat“ õigusega pidada mitte ainult Soome, vaid kogu soome hõimude võimsaks eeposeks. Sellisena ongi ta vallutanud kogu maailma, sest „Kalevala“ on tõlgitud ligi paarikümnesse kultuurkeelde, muuhulgas isegi vana-heelbra ja jaapani keelde.

Eesti keeleski on ilmunud juba kaks „Kalevala“ tõlget. Esimene oli M. J. Eiseni tõlge. Läänud aastal ilmus A. Annistilt uus „Kalevala“ tõlge Eesti Kirjanduse Seltsi väljaandel. See iluväljaanne on suur samm edasi eesti tõlkekirjanduses. Ta kipub ületama isegi meie „Kalevipoja“ viimast väljaannet.

Lisaks sellele, et mainitud „Kalevala“ tõlge võib olla parim „Kalevala“ tõlgetest, väidavad mõned, et mainitud suurväljaanne on parim „Kalevala“ väljaanne üldse, kaasa arvatud ka algupärane. Sellisena peaks „Kalevala“ leidma väarika koha ka eestlase kodus „Kalevipoja“ kõrval.

Kui aastal 1849 ilmus nn. „Suur-Kalevala“, siis oli selle mõju määratu. Rahvas, kes seni unustatuna ja hüljatuna oli elanud kusagil suure riigi hõlmas, avaldas trükis sellise rahvusliku aarde, mille taolist polnud suurriikidelgi vastu panna. „Kalevala“ andis hoogu nii mitmegi rahvuseepose sünniks („Kalevipoeg“, „Hiavatha“) ja mitmed välismaa teadlased õppisid tema pärast selgeks isegi soome keele.

Veel suurem oli aga mõju Soomes endas. „Kalevala“ ilmumine tekitas soome vaimuelus järsu murrangu. Ta andis hoogu kogu soome kultuurielule, nii kirjandusele, maalikunstile jne. Näiteks on surematuid teoseid „Kalevala“ aineil loonud soome suurimaid maalikunstnikke Akseli Gallén-Kallala.

Suur oli „Kalevala“ mõju ka soome rahvustunde arengule. Igale soomlasele laulis midagi ilusat ja võimast Väinämöinen, see „Kalevala“ keskne kuju. Väinämöinen oli see, kelle algatusel taoti Põhjale sampo ja ta laulud olid vägevad ning ühtlasti kaunid. Ta võis vastaseid loitsida ja ta laulu tulid harduses ja imetluses kuulama kõik linnud, metsloomad ja haldjadki. Ja kui viimaks Väinämöinen istus venesse ja sõitis merele, siis lausub ta, et „küll tulevad kord ajad, mil mind taas vajatakse uue sampo saatijaksi, uue mängu mängijaksi.“

Väinämöise kõrval on üheks meeldivamaks kujukaks Lemminkäise ema, see kogu soome hõimude ema. Ta emaarmastus oli nii suur, et ta suutis isegi oma tükkideks raiunud poja jälle ellu äratada.

Väinämöise ennustus on täitunud. Väinölä lapsed ootavad nüüd Väinämöiselt uut sampot, nad tahavad kuulda uuesti lauliku vägevaid laule. Nii nemad kui ka nende hõimud loodavad, et kui laulavad Väinämöinen ja Vanemuine ühise kandle helide saatel, siis läheb veel kord uuesti korda Lemminkäise emal panna kokku oma poja tükkideks raiunud keha ja võida maheda salviga ta valusaid ning veriseid ja rasketes võitlustes rebenenud haavu.

Lapimaal

San Michele raamat

Ei ole vist ükski raamat kaasaja maailmas avaldanud nii suurt ja teenitud tähelepanu kui seda Axel Munthe „San Michele raamat“, pühendatud „kuningannale, rõhutatud loomade kaitsjale, kõikide koerte sõbrale“.

Need ühe niivõrd erakordse inimese tähelepanekud sügav-inimliku ja autobiograafilise teose taustal on võrreldavad metoorliku vilksatusega maailmaruumis, mille mõju valgub hetkeks kõikjale laiali. Kõik rahvad on huvi tundnud Axel Munthe „San Michele raamatu“ vastu. See omakorda näitab, et inimlikkus ja inimsuseprobleem pole tänapäeval veel kustunud rahvaste südames. Võib-olla ta hõõgub praegu kusaigil sügaval, kuid ta ärkab ja elab edasi — koos igavesti surematu Axel Munthe „San Michelega“.

„Lapimaal“ — katkend A. M. „San Michele raamatust“.

PÄIKE oli vajunud juba Vassojärvi taha, kuid veel täitus taevas lõõskavast valgusest, mis suveöö videvikus pikkamööda kahvatus. Siin ja seal tumesiniste mägede vahel sillerdas äsjasadanud lume purpurne laik või sätendas salk vaevakaski sügise esimeses härmatuses.

Päevatöö oli möödas. Mehed pöördusid tagasi laagrisse, lassod õlgadel, samuti naised oma piimaanumatega. Tuhandepäine põhjapõdrakari seisis laagri ümber kogunenuna, valvatus koerte poolt huntide ja ilveste eest. Pikkamisi vaibus vasikate lakkamatu ammunine ja sõrgade naksumine. Kõikjal levis vaikus. Ainult vahetevahel üksik koerahaugatus, taevasiku räige karje või öökulli huige taamal mäestik.

Istusin suitsuga täidetud telgis aukohal, Turi enda kõrval. Ellikare, ta naine, viskas tüki põhjapõdrajuustu katlasse tulel ja ulatas meile, enne mees-tele, siis naistele ja lastele, taldriku paksu suppi, mida sõime vaikides. Mis katlasse üle jäi, jagati koerte vahel, kes polnud valvel ja kes üksteise järele olid sisse roninud ning tule kõrvale maha heitnud. Seejärel jõime kordamööda igauks oivalist kohvi kahest ainsast tassist, ja kõik võtsid nahktaskutest oma väikesed piibud ning lahesid tubakal hea maitsta. Mehed tõmbasid nõorsaad jalast ja laotasid saabastes oleva heina tule ette kuivama: Mõned naised võtsid lapsed kasetohust hällidest, mis olid täidetud pehme samblaga ja riputatud telgivaia külge, ning andsid neile rinda. Teised otsisid hoolikalt oma suurte laste juukseid, kes lamasid, pead emade süles.

— Kahju, et sõidad nii ruttu ära, ütles vana Turi, — sa meeldid mulle.

Turi kõneles head rootsi keelt; ta oli käinud paljude aastate eest koguni Luleas, et esitada laplaste kaebust asunikude vastu kubernerile, kes oli nende lootusetu asja truu kaitsja ja muide üks minu sugulasi. Turi oli või-

mas mees, ainuvalitseja oma viietelgilise laagri üle, milles elas tema viis abiellunud poega naiste ja lastega, kõik töös hommikust õhtuni, et hoolitseda tuhandepäise põhjapõdrakarja eest.

— Varsti peame meiegi mõtlema lahkumisele, jätkas Turi. — Usun, et saame sel aastal varase talve. Lumi kaskede all muutub põtradele varsti nii kõvaks, et nad enam sammalt kätte ei saa; enne kuuvahetust peame siirduma alla metsa. Kuulen koerte klähvimisest, et nad on juba huntidest haisu ninna saanud. Ka Sulmõ kurus olevat näha olnud vana karu jälgi.

Olin rõõmus, kuuldes, et seal leidus veel karusid. Olin kuulnud, et neid leidub selles ümbruskonnas ainult väheseid. Turi ütles, et mul on õigus. See karu olevat vana karu, kes siin end aastate kaupa varjavat — rahvas nägevat teda sagedasti kurus ringi kolavat. Kolm korda olevat nad ta ümber piiranud, kuid ta olevat alati pääsenud. See olevat väga kaval vana karu. Turil õnnestunud kord teda koguni lasta, kuid karu raputanud ainult pääd ja silmitsenud Turit oma kavalate silmadega. Ta teadvat hästi, et harilik kuul teda tappa ei suuda. Üksnes hõbekuul, valatud laupäevaõöl surnuaial, võivat temaga hakkama saada, sest ta olevat heas vahekorras uldratega.

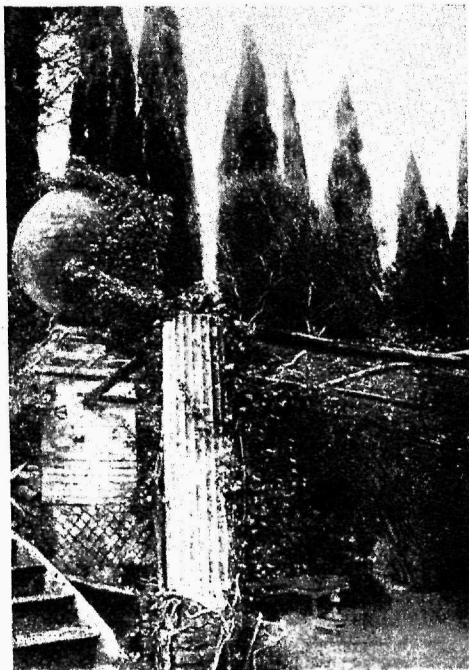
— Uldratega?

Kas ma siis ei tunne uldra-rahvast, kes elab maa all? Kui karu magab talveund, kandvat uldrad talle öösiti toitu, — sest nii suur loom ei või ometi elada kuid ilma toiduta, arvas Turi. Kuid uldrad olevat karul keelanud inimese tapmise. Kui ta seda seadust murrab, ei saavat ta uldratelt mingit toitu, ja pidavat talveunest loobuma. Karu polevat kaval ja õel nagu hunt, karul olevat kaheteistkümne mehe jõud ja ühe mehe mõistus. Hundil — kaheteistkümne mehe mõistus ja ühe mehe jõud. Karu armastavat ausat mängu. Kui ta laplast kohtavat ja laplane minevat tema juurde ning ütlevat: „Tule, võitleme õige, ma ei karda sind,“ siis löövat karu ta kápaga ainult pikali ja minevat oma teed, tegemata talle midagi paha. Karu ei puutuvat kunagi naist.

Küsisin Turilt, kas ta on kunagi mõnd uldrat näinud.

Ei, seda ta polevat, kuid Ellikare olevat neid näinud, ja lapsed nägevat neid tihti. Tema olevat neid aga maa all kuulnud. Nad olevat ärkvel terve öö ja magavat päeval, nad ei võivat midagi näha, niikaua kui on päevavalgust. Mõnikord juhtuvat, et laplased on juhuslikult laagri püstitanud just sel kohal, kus uldrad elavad, ja siis on nad neile kohe ütelnud, et viidagu laager teise kohta. Uldrad olevat lahked, kui neid rahule jäetakse, kui neid aga erutatavat, siis puistavat nad mingit pulbrit samblale, mis surmavat põhjapõtru sadade kaupa. Olevat koguni juhtunud, et nad on ära viinud mõne väikese lapslapse ja selle asemele hälli pannud oma lapse. Uldra-lastel olevat pikad teravad hambad ja mustade karvadega kaetud näod. Mõned väidavad, et uldra-last peab põleva kaseoksaga pekstama, kuni ta ema ei suuda enam ta kisa kuulda, vaid tuleb siis lapslapsega ja võtab enda oma tagasi. Teised tõendavat, et uldra-last peab kohtlema, nagu oleks see su oma laps; uldra-ema tundvat siis end tänulikuna ja toovat sinu lapse tagasi.

Laplaste pahim vaenlane olevat hunt. Ta ei ründavat põdrakarja otsestelt, vaid seisvat täiesti vaikselt tuulesuunaga nende poole, kuni põdrad tast haisu ninna saavad. Niipea kui nad hundi lõhna haistvat, jooksvat nad igale poole laiali ja siis tulevat hunt ja murdvat neid üksteise järele, ühe ainsa ööga mõnikord kuni tosina. Jumal olevat loonud kõik loomad peale hundi, kelle olevat soetanud kurat. Kui mõnel inimesel olevat teise inimese veri südametunnistusel, tulevat kurat hundi kujul tema juure, kui ta oma pattu ei pihi. Hunt võivat uinutada laplase, kes öösel oma karja valvab, ainuüksi seega, et vahib teda läbi pimeduse oma hõõgivate silmadega. Hunti ei saavat tappa tavalise kuuliga, enne kui see pole olnud kahel pühapäeval kirikus taskus. Parim viis olevat suuskadel talle kohedal lumel järele joosta ja lüüa suusakepiga nina pihta. Ta kukkuvat siis kohe pikali ja surevat. Turi ise olevat surmanud sel viisil mitu tosinat hunti; vaid korra olevat ta mööda löönud, ja hunt olevat teda jalast hammustanud. Kuna ta jutustas, näitas ta

San Michele

Vasakul: osa pargist. Paremäl: siseõu kreeka kaevuga

mulle põlvel suurt armi. Eelmisel talvel olevat laplast hammustanud surmakrambis olev hunt ja laplane olevat kaotanud niipalju verd, et ta oli magama jäänud ja lumel tapetud hundi kõrval surnuks külmanud.

Vaenuline on ka kaljukass, kes klammerduvat põhjapõdra kõri külge, just tuiksoone kohale, ja rippuvat seal, kuni põder on niipalju verd kaotanud, et ta maha kukub ja sureb. Järgnevad kaljukotkas, kes oma küünte vahel võivad ära viia vastsündinud põdravasika, ja ilves, kes hiilivat juure nagu kass ja hüppavat kallale mõnele põhjapõdrale, kes on karjast eraldunud ja eksinud.

Turi sõnas, et ta ei või kunagi aru saada, kuidas võisid laplased oma põhjapõdrakarju koos hoida varemäl ajal, kui nad veel polnud seltsinud koeraga. Siis küttinud koerad põhjapõtru huntidega seltsis. Kuid koer, kes olevat targim kõigist loomist, taibanud varsti, et talle sobib paremini koostöö laplastega kui huntidega. Seepärast pakkunud koer end laplaste teenistusse tingimusel, et nad kohtleksid teda sõbrana ja et nad ta üles pooksid, kui ta enam töötada ei jaksa. Seepärast poovat laplased veel tänapäev oma koeri, kui nad vananema hakkavad; isegi üleärused vastsündinud kutsikad poodavat alati. Koer kaotanud kõnevõime, kui ta inimese teenistusse astunud. Kuid ta saavat aru igast sõnast, mis talle üteldakse. Muiste võinud kõnelda kõik loomad ja ka lilled, puud, kivid ja kõik elutud asjad, mis oli loonud sama Jumal, kes lõi inimese. Seepärast pidavat inimene kõigi loomade vastu olema sõbralik ja kohtlema kõiki elutuid asju, nagu võiksid nad veelgi rääkida ja mõista. Viimselpäeval kutsuvat Jumal esiteks kõik loomad, et nad surnud inimese kohta tunnistust annaksid. Alles siis, kui loomad olevat ütelnud, mis neil ütelda oli, kutsutavat Jumala ette surnu ligimesed.

Küsisin Turilt, kas läheduses leidub mõnd stalot, kellest olin kuulnud nii palju lapsepõlves, et annaksin palju selle eest, kui kohtaksin mõnda neist hiidudest.

— Hoidku sind Jumal! ütles Turi kartlikult. — Seda suurt übajõge, millest pead homme üle minema, kutsutakse veel tänini Stalo übajõeks vana

hiiu järgi, kes elas seal muiste, nõid naiseks. Neil oli kahe peale ainult üks silm, nii et nad alalõpmata riidlesid, kes silma pidi saama. Nad olid söönud oma lihased lapsed, kuid nad sõid niisama meelsasti laplaste lapsi, kui nad mõne kätte said. Stalo armastas pigem laplaste lapsi, sest ta enda omad maitsesid liiga väävli järele. Kord, kui nad üle järve sõitsid saanis, mida vedas kaksteistkümmend hunti, hakkasid nad silma pärast tülitsema nagu harilikult, ja Stalo sai nii vihaseks, et lõi järve põhja augu; siis ujusid kalad august välja.

Küsisin Turilt, et kui mõni laplane haigestub, mis nad siis teevad ilma ühegi arstita. Ta vastas, et nad on väga harva haiged ja talvel peaaegu üialgi mitte; siiski juhtub vahel, kui talv on väga käre, et mõni vastsündinud laps surnuks külmub. Arst külastavat neid kuninga käsul kaks korda aastas ja Turi arvas sellest piisavat. Arst olevat sunnitud ratsutama kaks päeva üle rabade ja siis jala üle mäe minema. Mullu, kui ta üle jõe aerutanud, pidanud ta peaaegu uppuma.

Õnneks olevat laplaste seas palju tarku, kes ravivat kõiki haigusi palju paremini kui kuninga arst. Nad olevat õppinud haigete ravimise kunsti uldratelt, kes neid eriti armastavad. Nad võivad haiguse kõrvaldada üksipäini seega, et asetavad käe haigele kohale. Aadrilaskmine ja hõõrumine aitavat enamikku haigusist. Elavhõbe ja väävel olevat väga head arstimid, seda olevat ka teelusika täis nuusktubakat tassi kohvi kohta. Kaks konna, keedetud piimas rohke soolaga, olevat võrratu kõha vastu, kärnkonn olevat siiski veel parem, kui seda ainult leida võidakse. Kärnkonnad tulevat pilvist; kui pilved kulgevad madalalt, siis kukkuvat sadu kärnkonna lumele. Teisiti ei saavat seda seletada, sest neid võivat leida kõige tühjemal lumevaljal, kus ei leidu mingist elust ühtki jälge. Kümme täid, keedetud piimas pipra ja tubakaga ja sisse võetud tühja kõhuga, aitavat hästi kollatõve vastu, mis kevaditi laplaste seas tavaline haigus. Koerahammustust ravitavat sellega, et hõõrutakse haava koera verega, kes hammustas. Kui valutavat kohta hõõrutakse vähese tallevillaga, siis kaduvat valu otsekohe, sest Jeesus Kristus pidavat väikestest talledest väga lugu.

Küsisin Turilt, kas siin ümbruses on sellist tarka, tahaksin meeleldi temaga rääkida.

Ei, lähim olevat üks vana laplane, nimega Mirko, ja ta elavat teispool mäe. Ta olevat imeline ravija ja püsivat uldratega üliheas vahekorras. Kõik loomad tulevat ilma hirmuta tema juure ja isegi hunt või karu ei julgevat talle paha teha, sest kõik loomad tundvat jalamaid ära inimese, kes on uldratega heas vahekorras. Tarka võivat alati ära tunda juba ta käest. Kui läbi lastud tiivaga lind te pikku panna, siis istuvat lind täiesti vagusalt.

Ulatasin oma käe Turi poole, kel polnud aimugi, et ma olen arst. Ta uuris kätt tähelepanelikult, sõnakestki lausumata, painutas kordamööda mu sõrmi, mõõtis kaugust pöidla ja nimetissõrme vahel ja sosistas siis midagi Ellikarele, kes, rahutu ilmega tillukestes mandlikujulistes silmades, omakorda võttis käe oma pruunidesse väikestesse linnuküüntesse.

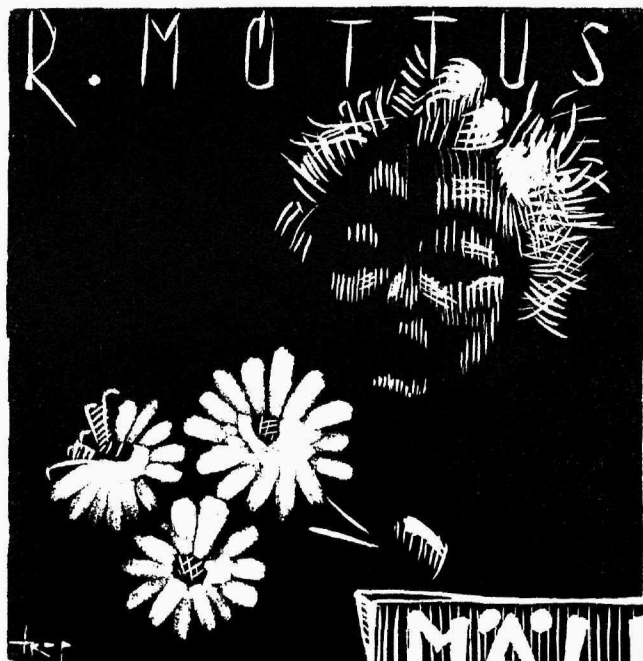
— Kas sa sündisid õnnetanuga? Miks ema sulle rinda ei andnud? Kes sulle rinda andis? Millist keeit su amm rääkis? Kas ta riputas sulle kaela Hundiküüne? Kas puudutasid kunagi surnukolpa, kui olid väike? Kas oled kunagi näinud uldraid? Oled kuulnud kaugel metsas nende valgete põhjapõtrade hõbekuljuseid?

— Ta on tark, ta on tark! hüüdis Ellikare, heites mulle kiire pilgu.

— Ta on ühenduses uldratega, sosistasid naised, üksteisele pelglikeude silmadega otsa vaadates.

Olin peaaegu pisut hirmunud, kui käe tagasi tõmbasin.

Turi ütles, et on aeg magamiseks, päev olnud pikk ja me pidavat juba puhtel teele asuma. Heitsime ümber poolkustunud tule. Pea oli suitsuga täidetud telgis täiesti pime. Ma ei näinud midagi peale Põhjanaela, mis repnast sisse piilus. Läbi une tajusin poolteadvuses oma käel koera külma koonu.

MÄLESTUS KARIKAKARDEST

K ÖRD KÄSIKÄEN MEIL VAJA KÄVVÄ OLLI
JA KARIKAKRIT TUVVA KESÄ PÄÄLT.
SIS ÖNNEPÄIKE SUUR ME MEELTEN PALLI,
KUI RÜXRÄÄK TEI OMMA NARRI ÄÄLT

S U SILMIN SELGE TÄHESÄRÄ PAISTE
NINK JUUSSE OLL' KUI PUHTA LINAPEO.
KUI SINNU KURJA PENI IIST MA KAITSE,
SIS TEI MA SINU MEELEST SUURE TEO.

E S OLE KODUNURMEL LEIDÄ PAIKA,
KOS ASTMATA MEIL OLES JÄÄNU JALG.
SIS EMÄ TÖRELUSKI SÄÄL ES AITA,
KUI LATSEMEELTEN PALLI SEIKLUSNÄLG.

T UU TÖOTUS UNUSI VIST SINNAPAIKA,
ET ELUN IKI KÄIME KÄSIKÄEN.
KUI JÖUDSET ESI LEIDÄ ULJAST SEIKA,
SIS TASSA POET ME MANU ENNÄST VAEN.

K UI LUMI KEVADEL OM SÖPRUS LÄNNU,
KUID ILLUS MÖTELDA TAST OM VIIL IKS.
KES TIID, KUI OLES KÄSIKÄEN ME KÄINU,
VAST OLES ÖNNETU MEIST OLLU ÜTS.

KAKS LUULETUST

Õnneotsijaile

*Kui sul ükskord õnneks koidab
ja sa seda tahad hoida —
ole elus varas.
Unista vaid sulet silmi,
ära iial usu ilmsi
nähtud vara.*

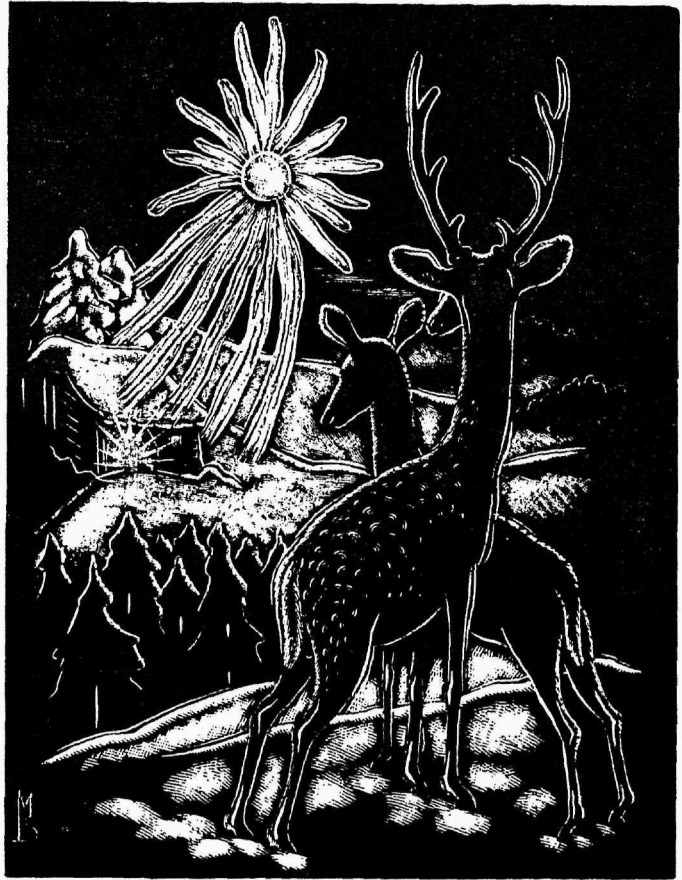
*Nagu kerjus õhtul sala
iga kättejuhtund pala
sambla sisse peida.
Nii et pahuradki tuuled
sinu õnne ei või kuulda
ega leida.*

*Hüppa vahest üle parda!
Nõrk on see, kes elus kardab
mõnda tühist pinda.
Ära eales liialt joobu,
tea, et alles siis kui loobud,
tunned hinda.*

*Vahest mõttelennus sõuad,
jalgsi rännates kord jõuad
siiski ihat linna.
Kui su õnn on lastud puruks,
killud võta, tasku suru,
ja võid minna.*

*Ära eales ainult looda,
et sind kuskil kaugel ootab
mingi lõpp või peatus.
Seisa ikka avat huuli —
tea, et kõik on keset tuuli
nõnda seatud.*

Kevadine

*Kevade ümber on paelad
purustand tuule rind.
Naera, jah, ikka vaid naera,
mu väikene laululind!*

*Pingul on kurgede kaelad,
lennuhoog tiivus ja ind.
Päikese pruunistund naelad
kuumaks nüüd kütavad mind.*

*Idavöö hõõguvas taelas
hommiku koites näen Sind!
Naera, jah, ikka vaid naera,
mu väikene laululind!*

OMADUSED, MIS ELUS HÄSTI EDASI VIIVAD

JÕE hõbepeegi murdis päikese rõõmsaid kiiri, saatis neid laiali üle pulbitseva elu, üle looduse. Keset jõe kaldal asuvat lillemerd istus rauk. Ta pead katsid lumivalged juuksed. Samavärvilised olid ka ta hoolikalt põetud vurrud ja habe. Värviküllase looduse rüpes, sinava metsa taustal tundus ta nagu ilmutisena kustki kaugusest, koguni teisest maailmast. Ainult sinisilmad harmoneerisid ümbrusega. Need kissitasid vastu päikest, neis helkis nooruslikku tuld, vallatustki. Ja just pilk noist nooruslikest silmist, täidetud mingi seletamatu seguga teadmistest, taipamisest, alistumisest ja samal ajal julgusest, oligi vahest põhjuseks, miks lähenev nooruk peatus ja hõikas tervist vanakesele. Nooruk tundis kõiki ümbruskonna inimesi — see rauk polnud siit kandist. Ta vastas tervitusele, vahetati paar üldist sõna kevadest, loodusest. Raugast hoovas mingit saladuslikku külgetõmbejõudu, ta tundus nii väarikana, kuigi ta kõnetoon oli südamlilik. Peagi istus poiss rauga kõrval. Süvenes keskustelu.

„Ah siis kool juba seljataga,“ ütles rauk, „mis sa nüüd peale hakkad?“

„Ei tea veel isegi,“ vastas nooruk. „Vähe nagu oleks sellest keskkooliharidusest. Aga kaua ma siis ikka koolipoiss olen? Tahaksin midagi teha, tahaksin elus edasi jõuda. Kas sa, vanake, võid mulle nõu anda: mis viib elus paremini edasi.“

„Tja! Elus on palju asju, mis võivad sind edasi viia. Kuid peaasi on sinu isiklikud omadused. Tõsi küll, mõni mees jõuab edasi, pole tal selleks ei eeldusi ega omadusi, lihtne õnn. Kuid vähe on neid ja alati pole põhjust nende edasijõudmistki kadestada. Tavaliselt aga võlgneb iga inimene tänu oma elu positsiooni eest oma võimetele, omadustele.“

„Millised on siis need omadused?“

„Aga kõigepealt see, et sa praegu selle

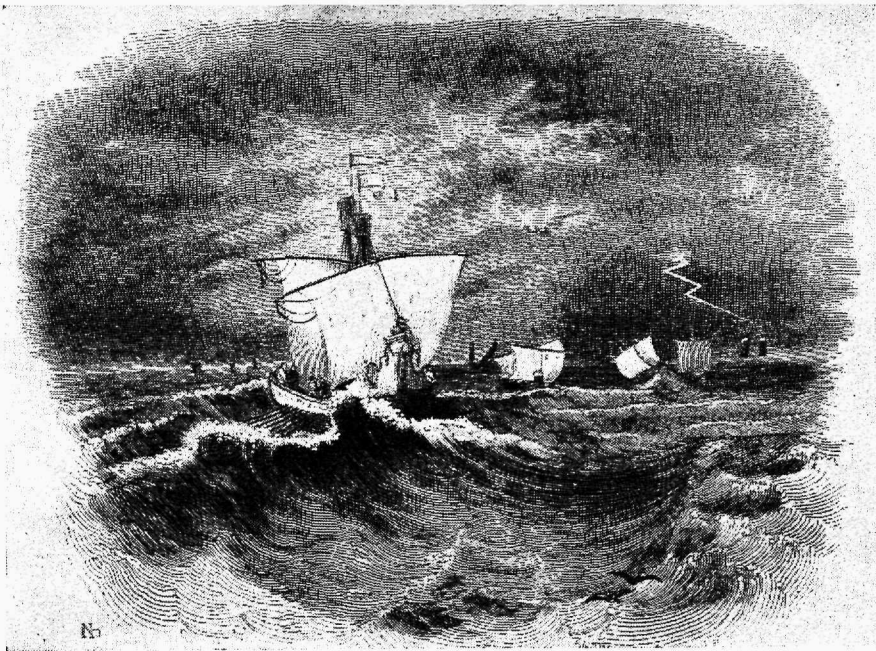
küsimuse vastu huvi tunnend. Kui sa ise püüad neid põhjusi analüüsida, siis on see juba tubli samm edasi. Mis sa ise arvad, mida sa vajad elus edasijõudmiseks?“

„Arvan,“ vastas nooruk viivu mõtlemise järele, „et peaksin jälgima teisi, kes on juba elus edasi jõudnud. Kui valin endale kellegi eeskujuks, kui püüan teda jäljendada, eks siis minagi pea seda saavutama, mis tema.“

„Ei, poju, täpselt nii see pole. Sa võid küll õppida teistelt palju ja peadki, kuid teisi ei tohi sa kopeerida — pead jääma eneseks, ikka selleks, kes sa tõeliselt oled. Et jälgid teisi, see on hea. Vaatle, võrdle ja kehasta enesele kõik, mis näed head ja kasulikku. Kuid ära iial unusta oma mina. Ainult oma isiksusega võid jõuda edasi. Isiksusest nukud hääbuvad üldises suures võidujooksus edule.“

„Kus on võidujooks, seal on ju ka kaotajaid. Tahaksin hea olla kõigi vastu. Tahaksin kõiki näha õnnelikena ja ma ei suudaks olla kellelegi õnnetuse põhjustajaks. Aga kui ma nii elus edasi püüan, siis paratamatult keegi ju peab mulle ruumi andma. Ja see on ülekohus, kui teised peavad minu pärast kannatama. Kas siis ülekohus viib elus edasi?“

„Ei, ülekohtuga ei jõua sa kuigi kaugele. Kuid sul peab olema selge pea. Ära kaalu asja ühekülgselt. Kui tunnend oma võimeid, kui tead, et oled parem kui mõni sinu võistlejaist, kui suudad tema ülesandeid paremini ja kasulikumalt sooritada, siis on ju see ülekohus ühiskonna vastu, kui sa ei püüa oma võistlejat välja lülitada, kui see ülekohtuselt hoiab enesele kramplikult positsiooni, mis kuulub sinule kui paremale. Elu on paratamatu võitlus, kui sa seda kardad, siis ei saavuta sa midagi. Pead tooma ohvriks tolle üksikisiku, kuigi sa ei tahaks teda hävitada, sest seda nõuavad ühiskonna hüved ja ürgne alalhoiu-seadus.“

Poiss jäi mõttesse. Niisuguseid küsimusi polnud koolis arutatud. Uus maailm avanes ta silmle.

„Aga kui tulevad teised, kes nõuavad minu positsiooni, siis pean ju minagi alla vanduma, kolikambrisse asuma?“

„No nüüd sa jõuadki selle põhialuse juure, mis viib sind elus edasi. Senikaua, kui omad puudusetunnet enese juures, kui vajad veel teadmisi, tunned põlevat vajadust täiendada, arened, õppida, senikaua võid sa ka elus edasi saada. Sellele puudusetundele, igavesele tungile otsida tõe, sellele tuginevad kõik teised omadused. Niipea, kui tunned end täiuse piiril, kui võid rusikaga vastu rinda põrutades ütelda: nüüd on mulle küll, nüüd ei vaja ma enam midagi! — algab langus. Sa pole selles ehk ise teadlikki, kuid elus pole seisakut — kas raiud edasi või jääd teistest maha. Tahe saavutada senisest paremat tulemust, lakkamatu töö enda kallal võib sind viia veelgi edasi, palju kõrgemale positsioonile.“

„Sa räägid nüüd suurmeestest. Inimestega, kes on sündinud geenusteks, ei saa ju võrrelda lihtsurelikke. Geenuseks peab sündima, siin ei aita inimtahe midagi.“

Vanake naeris, näidates seejuures oma hambaid. Terved, tugevad hambad valges habemeraamis andsid talle veelgi üllama, usaldatavama ilme.

„Ah, kui palju sünnib maailma geeniuse. Arvan, et iga inimene on kõlvuline millelgi alal edu saavutama, kuid vähesed jõuavad edasi. Kõik suurmehed on inimesed. Tööks nimetatakse seda võtit, mille kaudu saavutatakse elus tippe. Seni pole sündinud veel ühtki kunstnikku, ükskõik mis alal. Kunst algab sealt, kus lõpeb tehnika ja viimast saavutatakse ju ainult tööga, väsimatu tööga. Ja kui sa alal, mille vastu sul on huvi, lakkamatult töötad, püsivalt täiendud, otsid teed täiuse poole, siis saavutad kindlasti tippe, mida ihaldad. Kui aga alistud, kui loobud püüdmisist ja ihadest, siis hääbud. Esialgu ei näi ju midagi korrast ära olevat, sa püüsid oma senisel tasemel. Kuid aasta-aastalt märkad, kuis nooremad sinust ette rühivad — algul võib-olla vaevaltmärgatavalt, siis ikka enam ja enam. Kui siis eemaldud võitlusväljalt, siis võibolla polegi asi veel nii väga hull. Sa ei sure, ei jää haigeks, ei tunne vähematki valu. Sa töötad igapäevase leiva hankimisel, sul on võib-olla perekond, on rõõmupäevigi keset argielu hallust. Aga kui saad kord nii vanaks kui mina, kui enam pole võimalust midagi korda saata, siis tunned meelekibedust. Kui tunned, et veri soonis jaheneb, kui ihu nagu mullaseks muutub, siis kahetsed, et ei võidelnud viimse võimaluseni, et leppisid saavutatuga. Taipad, et

võimalusi oli ja et saavutusi oleks pidanud järgnema.“

„Aga kas on mõtet nii palju võidelda? Kui ma ei saavuta edu ühel alal, siis võiksin ju valida mõne uue, mulle sobivama?“

„Ära ole kahepaikne,“ tõreles rauk. „Kuidas loodad edu saavutada mõnel teisel alal, kui sul puudub järjekindlus? Ei, seni kui on vähegi võimalusi, ära loobu omast. Tead ju küllalt inimesi, kelle kohta üteldakse: üheksa ametit, kümnes nälg. Elu on nii mitmekesine ja huvitav, vaja vaid murda, rünnata. Kui sulle meeldib mõni ala, siis võta ta enesele, omanda ta kogu oma jõu ja energiaga. Ära kohku raskustest; ikka sirgjoones edasi!“

Muidugi, vahel võib ühest alast kramplikult kinnihoidmine ka kahju tuua. Pead ise aga valvama, et sa ei muutuks liiga kergemeelseks, liiga kergesti iga iili järele pööratavaks tuulelipuks.“

„Kuid ütle, kas võib alati kindlalt mööda rajatud sihti minna? On ju elus nii palju kõrvalteid. Kindlasti minu vaated pörkavad kord kellegi teise omadega. Ja kui too teine on autoriteetne isik, kui tal on võimu, milleni minu oma ei küüni, on siis mõtet sirgjooneliselt talitada? Kas ei võiks otsida kompromissi?“

„Lahke kummarduse võid teha kõigile, väikese järeleandmise igale. Aga hoidu paindumast kellegi mõju alla, hoidu lõimitamast kellegi jalgade ette. Mis kasu on siis veel sinu elust, kui oled kaotanud ainsa, mis on sus jumalikkude — tahte. Siis oled muutunud masinaks, tühiseks esemeks tugevama võimu all.“

„Ah, ma tahaksin nii väga ise võimu, kuulsust. Tahaksin käsutada teisi, kuigi ma ei soovi kellelegi halba. Kas on see väga halb, kui ollakse auahne?“

„Just vastupidi,“ vastas rauk. „See on tegur, mis tiivustab, annab sulle jõudu ja energiat. Kuulsaid väepealikuid, suuri riigijuhte on tiivustanud auahnus. Kuid auahnusega on tihedas naabruses kadedus. Sa ei soovi halba teistele, sa pole kade, see on hea. Kadedus vaid pimestab, lõhestab ja mürgitab.“

Tahad teisi käsutada, ühe sõnaga — võimu? Ongi ju nii, et rahva enamik, lai inimmass, vajab kedagi, kes teda käsutaks. On inimesi, kes vaid siis on õnnelikud, kui neil on keegi, keda karta, keda kummardada, kellele töötada; kes on õnnelikud, kui neil see puudub. Ja kui sa

armastad neid, keda käsutad, kui tõesti soovid neile head, siis tood õnne enesele ja oma alluvaile. Headus ei seisne alati mesimagusas naeratuses, vahel on tarvis ka karmi kätt ja sõna.

Hetkeks sigines vaikus. Nooruk mõtiskles kuuldu üle. Siis küsis rauk:

„Mida arvad sa, poju, aususest? See on mõiste, millega sind on juba lapsest saadik tutvustatud.“

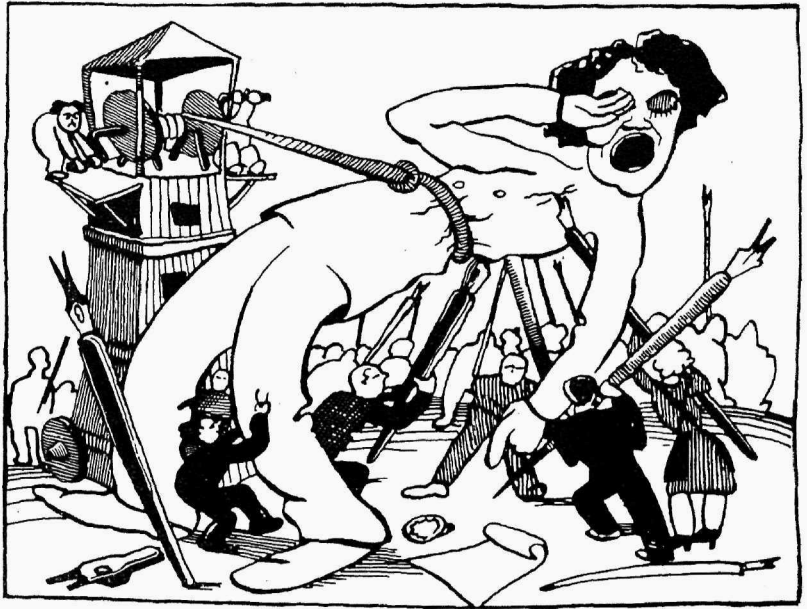
„Tahan küll olla aus. Eriti, kui mulle usaldatakse suuri ülesandeid, siis tunnen, kuidas see asetab mulle nagu koorma ja mul on võimatu vääratuda aususe teelt. On kuidagi parem olla, kui tead, et oled ausalt midagi saavutanud.“

„Nii, nii. Vaata, lugu on nõnda, et pead olema aus ka pisiasjus, sest neist koosnevad suured asjad. Kui oled aus pisiasjus, neis, mida keegi ei näe, keegi ei kontrolli, siis omandad ka võime, mis sind tublisti elus edasi viib: sa võid teistele silmi vaadata. Võid vaadata silmi neile, kelle vastu sul on kohustusi, neile, kellel on kohustusi sinu vastu ja julged otse silma sisse vaadata ka igasugusele olukorrale, ohtudelegi, kui tarvis. Ja kui sul vahel midagi äpardubki, siis ei pruugi sa häbeneda, kui oled talitanud ausalt, nii, nagu dikteerib puhas südame ünnistus.“

„Vanake, kuid vahel on olukordi, millal kõik näib nii troostitu, mõttetu. Kui tuleb hädasid, siis tulevad nad korraga. Siis kaob kõik endine võitlusvaim, jääb tühjus, kindlusetus. Olen teinud oma parima, kuid ikkagi ei saavuta veel midagi, see kibestab meele. Ja sõbradki sageli hülgavad mind hetkel, mil vajan neid enim. Ja eriti, kui olen kedagi usaldanud, olen lasknud teisel pilgu heita oma sisemusse ja kohtan siis hiljem vaid pilkamist ja naeru, heal juhul lepitakse viisaka muigega, siis lõikab see nagu noaga.“

„Eks ta ole,“ raukki ohkas, „on ju tundud ütlus: „Ega olegi raske sõbra eest surra, kuid raskem on leida sõpra, kes seda vääraks.“ Aga on sul siis nii väga vaja oma sisemaailma teistele näidata. On ju küll päris mõnus igasuguseid küsimusi mõne taibuka inimesega arutada, kuid on ka tore, kui omad oma südamekambrikeses nurka, mis kuulub sulle isiklikult, ainult sulle enesele. Ole kindel oma võimeile, usalda end, siis omad vaimset üleolekut igasuguses seltskonnas.“

„Aga sa ju ise ütlesid, et ei tohi kunagi

Koolinoorsoo isetegevus ärkab

lakata töötamast, kunagi jääda rahule endaga. Ja nüüd järsku soovivad vastupidist! Kas siin pole vasturääkivus?"

„Ei kus sa sellega! Kui ma ütlesin, et sa ei tohi end ülehinnata ega lakata edasi püüdmast, see ei õigusta veel sind enese alahindamiseks. Sa ei tohi seda kunagi võtta nii, nagu ei suudaks sa midagi. Kui tuleb sulle aeg täis raskeid murepilvi, siis meenuta vaid mõnda varasemat hüilgeaega, sellest võid ammutada uut energiat. Tõelised hädad on haigus, rumalus ja — kerge vari lendas üle rauga näo — vanadus. Oma võimeid pead alatasta täiendama, püüdma edasi, kuid pead neid samuti väärikalt hindama. Muidu sigineb su manu kõhkluse pisik, see suureneb ja võib sulle valmistada ebameeldiva alaväärsustunde. Julgust peab oma. Kui äpardubki kord — teine, ega siis maksa veel jätta. Julgust! Ja väsimatust, järelejätmatus! Tead ju, kuidas pehme veetilgake võib purustada kõva kalju järjekindla murdmisega. Ole kannatlik! Sa ei tea võib-olla veel, kui lapsikud on inimesed. Nad sageli räägivad, mida ise ei mõtlegi, teevad, mida hiljem kahetsevad. Vaatle kõike, nagu polekski sa kaastegelane suures draamas elunäitelaval, nagu piiluksid vaid kulisside tagant ja muigaksid kõigile inimjamburdusile. Siis ei kaota sa külma verd. Ükski prohvet polevat kuulnud omal maal. See, mil-

lega sind kunagi kuski on välja naerdud, võib sulle hiljem, teistes oludes, tuua suurt tähelepanu ja austust.“

„Ütle nüüd veel, vanake, kas peab olema rikas, et jõuda edasi?“

„Ei! Rikkus teeb laisaks, hooletuks. Ta kaotab töölt selle rõõmu, saab sageli pettekujuks, mis eksitab õiget mõttelendu. Kuid ka vaesus on väga halb. Paljud noored talendid hääbuvad raskest leivamures, nad jäävad maha üldises arenemises, muutuvad ükskõikseks, tülpnuks. Ja kui nad hiljem saavutavadki lähedamaid võimalusi enesearendamiseks, siis on nad juba vanad, võimetud saavutama suuremaid edusamme.“

Rauk tõusis. „Soovin sulle siis veel, et oleksid taibukas ja hoolas, küllap siis saavutad elus paljugi.“

Poiss mõtles viivu, siis lehvis kerge muie üle noore näo.

„Mäletan kõiki su õpetusi. Need jäävadki raudvaraks mu eluteele. Tahan neid kõiki kohastada tegeliku eluga, tahan neist kasvatada isiklikke veendumusi.“

Rauk noogutas heakskiitvalt ja lahkus.

Poissil oli raske pomiseda jumalagajätusõnu. Kahju oli lahkuda nii targast raugast. Jah. Poiss tundis, et temas oli toimunud muudatus. Uued küsimused tõusid noores peas. Millal leiavad need küsimused ainult tõelise rakenduse ja vastuse?

ÕPETAJA JA ÕPILANE EESTI KIRJANDUSES

(Järg)

EESTLANE Vainukägu on kena pikk poiss, lauk pahemal silmal, mis on õieti keelatud kooliõpilastel, kelle peavad olema põetud pead. Vainukägu pühendab palju aega oma püksitriipude pressimisele. Tal on alati käed taskus, et triipe seada. Vainukäost pidi saama pastor, seepärast ta tihti laulis ja harjutas jultusepidamist.

Vainukäole on vastandiks Sikk, samuti eestlane, kes pearõhku paneb läikivatele saabastele, mida poisid püüavad määrida. Tema õiendab poistega kõik tüliküsimused jõudu katsudes. Erihuviuks on Sikul pommide tõstmine, seepärast käib ta ringi muskleid tagudes.

Teist laadi poiss on saksa soost Müller, kes pealtnäha on kahvatu, kuid oskab imehästi hobuse moodi hirnuda.

Huvitava õpilaskujuna esineb Laan, keda võib torkida, sest ta ei tee sellest väljagi, pidades kõiki väetiteks, keda ei taha lüüa. Ta kõnnib alati, raamat käes. Keeltest valmistab teda ladina keel, mistõttu iga uus-tulnukalt küsib varga tähendust ladina keeles. Juba varakult on vallutanud seda poissi varastamiskirg. Laan on moodustanud isegi varguste kohta täpse nimekirja ja on käsitlenud vargust seltskonnategevusena.

Peale mainitute olgu Mauruse koolis õpilastest veel nimetatud vürst Bebutov Tifliisist, pan Hodkevits Varssavist ja inglane King, vabrikandi poeg Moskvast.

Hästi populaarne koolis on venelane krahv Mannheim, kes toob kooli unistava ja kurva laulu „Ükskord papil oli peni“, mida laulab varsti kogu kool, isegi õpetajad. Inglise ei laula kunagi, kuid ta tantsib, kui krahv laulab.

Kaunis lõbusasti mööduvad Mauruse õpilaste õhtud. Vahel ei piirdu õpilased ainult eneste vahel tekkinud askelduste ja tülidega, vaid mõnikord kiusavad nad ka õpetajaid, mängides neile vempe. Nii vahetab õpilane Elbe õpetaja Voitinski viinapudeli veepudeliga. Kui Maurust ei ole kodus, käivad õpilased õpetajate ustele koputamas, rikkudes öörahu.

Hiljem tuleb juure uusi õpilasi, kellest väärub mainimist Jau, kes harrastab luuletamist emakeeles; seevastu Vellemaa luuletab vene keeles, sest siis oleval luuletusel suurem mõju. Nagu näha, puudub eesti soost õpilastel veel kindel patriotism.

Jälgides õpilaste elu klassis, näeme, et õpilased saavad mitmesuguste tempudega hakkama, mis on sihitud otseselt õpetaja vastu. Näiteks ei meeldi õpilastele Kurlovi käitumine, sest kui ta õpilasi küsib, paneb

ta neile ainult ühtesid, mistõttu õpilased üldse ei ilmu klassi, enne kui Maurus võtab uue õpetaja.

Saksa keele õpetaja püüab õpilastele selgitada koopulat lauses, kuid õpilased vastavad seejärel igale küsimusele „koopula“.

Mis puutub õpilaste eraellu, siis võib ütelda, et poiste keskel on levinud halvad kalduvused, nagu joomine, vargus jne. Tihti väljuvad poisid koolist ilma luba küsimata ja lähevad jooma või mujale mittesobivasse kohta. Suureks tõmbekohaks osutub tsirkus, mis on tulnud Tartu. Algul soodustab Maurus õpilaste minekut tsirkusse, andes neile priipääsmeidki, aga kui tuleb ilmsiks korrarikumisi, keelab ta seal käimise, mida õpilased siiski salaja jätkavad.

Kokku võttes ei saa meie täielikku ülevaadet veneagsest gümnaasiumist Eestis, sest Mauruse gümnaasium on iselaadi erakool, mille elu ja miljöö on põhjalikult erinevad ametliikude õppeasutuste miljööst ja olukorrast.

E. Peterson-Särgava jutus „Rahvavalgustaja“ väljendub protestivaim ühiskondliikude pahede vastu. Protestivaimu kandjaks on õpetaja Madaras, kes noore haritud õpetajana on sattunud madalal haridusastmel seisvasse ümbruskonda, kus ta püüab teotseda vastavalt oma võimetele energilise rahvavalgustajana. Tema suurimaks ideeks on asutada karskusselts, kus rahvas võiks koos käia ja näidendeid vaadata. Teisest küljest õhutab auahnus õpetaja Madarat seltsi looma. Madaras tahab näidata, et tema noore kooliõpetajana on võimeline organiseerimistööks ja rahva valgustamiseks. Eespool mainitud väide osutub tõeks, kui karskusseltsi juhatajaks valitakse õpetaja Jürisson. Siis on Madaras kibestunud ja pettunud.

Teine õpetaja Jürisson erineb oma mõtelaadilt Madarast. Jürisson arvab, et ühiskondlik kord tuleb põhjalikult ümber luua. Tema arvates tuleb rahvast kasvatada sotsiaalselt mõtlema ja alles siis, kui inimesed on muutunud kõlbelisteks isikuteks, võib neilt loota koostööd, mis seltsis on tarvilik.

Vastandina noorele elujõulisele Madarale ja sotsiaalsete vaadetega Jürissonile esineb vana kõster, kes on ka kihelkonnakooli õpetaja ja juhataja. Tema näeb aga seltside tegevuses ainult rahvarikkumist, sest varem saadi läbi ilma seltside ja ajalehtedeta. Kõster jätab arvestamata, et elu areneb ja et iga päevaga suurenevad inimeste nõudmised.

Edasi vaadeldes õpetaja isikut E. Peterson-Särgava jutus „Elsa“, mis on kirjutatud pateetilises-sümbolistlikus meeleolus, leia-

me tolle aja kohta omapärase õpetajatiübi. Esmakordselt kerkib siin küsimus üles, kas naine on võimeline elust läbi sammuma üksinda ja väärikalt.

Kahekümneviie-aastasena on Elsa iseteadev ja kindla maailmavaatega õpetaja hoolimata takistustest, mis püüdsid pidurdada teda õpetaja kutsele ettevalmistumisel, nagu ta isa, kes leiab, et naine sobib ainult kööki, samuti majanduslikud kulud, mis olid seotud õpingutega.

Elsa ütleb, et tema on tulevase põlve naine, kes ise oma teed käib, kes ei tunnusta oma isandaks kedagi peale iseenda. Ka oma töötulemustega näitab Elsa, et naine on täiesti võimeline töötama iseseisvalt ka õpetajana. Suure kannatusega õpetab ta lapsi. Ta ei unusta ka vanu inimesi, korraldades neile loenguid udupiltidega, mis kõik mõjuvad edustavalt hariduselu kujundamisel.

Elsal on ka kindel maailmavaade: ta ei tunnusta kivinenud traditsioone, vaid omab hoopis uuema aja vaateid, eriti torkab see silma vallasema küsimuses. Tema arvates võib vallasema valida oma lapse isaks seda, keda ta ise soovib.

Ka Ed. Vilde omistab tähelepanu õpetajale ja õpilasele oma romaanis „Külmale maale“.

Ed. Vilde vaatleb kehvemaid õpilasi, kes kannatavad alatoitluse all ja kes siis näljasurenult varastavad teiste õpilaste toiduraasukesi.

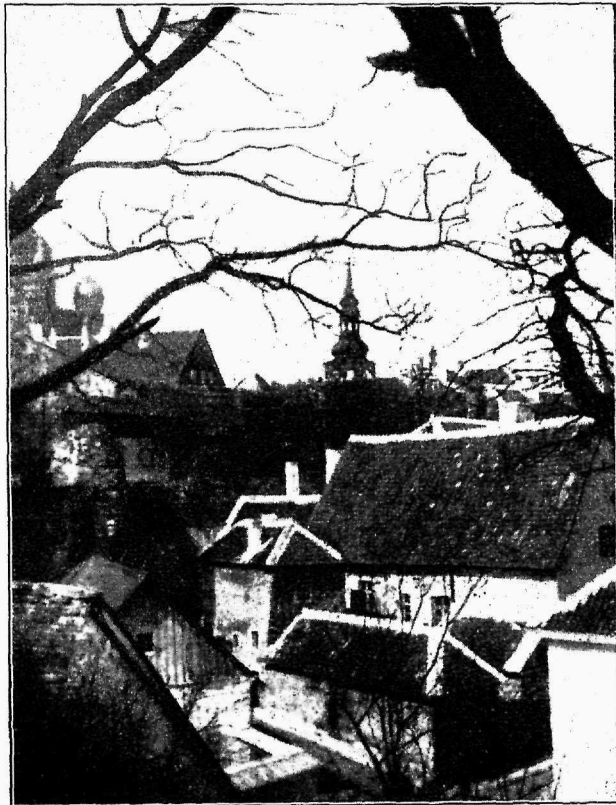
Õpetaja A. Toots, kes kirjutab ajalehtedes arvustusi varguste kohta, suhtub ühekülgselt ja pealiskaudselt varguse küsimusse: ta arvab, et kui lapsed varastavad, siis on selles süüdi vanemad oma eeskujuga. Ta ei mõtle aga, et vargust võib põhjustada ka nälg. Õpetajana ta oleks pidanud uurima varguse põhjust ja oleks pidanud püüdma parandada õpilaste ainelist seisukorda. Kuid A. Tootsile näib olevat tähtsam, kui tema saab oma palga, unustades, et ka õpilaste hingeelule tuleb juhtida tähelepanu. Ta nõuab ainult, et laste vanemad või hooldajad karistaksid lapsi, kuni need võõrdusid halbade kommetest.

Vabadussõja-aegsest õpilasest loob A. Kivika teos „Nimed marmortahvil“ meeleoluka ja südamliku pildi. Mainitud teostes selgitab autor õpilaste suhtumist omariikluse küsimusse, samuti ka poliitilistesse vooludesse ja osavõtmist vabadussõjast.

Juba Vabadussõja algpäevil on õpilased organiseerunud liitudeks ja erakondadeks. Peetakse koosolekuid, kus selgitatakse rahvuse, omariikluse ja erakondadesse kuulumise küsimust. Hiljem moodustavad õpilased kaitseliiduiksuse ja tegutsevad edukalt nii sõjallinil kui ka tagalas.

Silmapaistvamad õpilased A. Kivika romaanis „Nimed marmortahvil“ on Ahas, Käämer ja Käsper. Eriti sümpaatse mulje jätvavad Ahas ja Käsper.

Käämer, põlvnedes vaesest töölisperekonnast, leiab ainuõige maailmakorra peituvat Karl Marx'i kommunistlikus teoorias. Ta vihkab kapitaliste ning kodanlust, kuid langetab oma otsuse ühekülgselt. Käämer ei hinda ka eestlaste iseseisvust, mida avaldab mõttevahetuses teiste õpilastega. Ta sele-

tab, et sotsialistid võitlevad inimkonna vaenlaste — kapitalistide vastu ja et nad tahavad päästa rahvast kodanluse küüsisist, luues õiglast ühiskonda. Ka ei huvita Käämerit ükski iseseisvumise mõte ega saavutatud võidud.

Käämerile vastandtüübiks on Käsper, kes võrsub rikkast perekonnast ja võtab kogu oma jõuga osa päevaküsimustest, töötades ühes kõigiga, kelle ideaaliks on iseseisev vabariik. Täie innuga veenab ta kaasõpilasi astuma kaitseliitu ja võitlema oma kodu ja kodumaa eest. Käsper ütleb Käämeri sotsialistlike ideede kohta, et ükski idee ei ole nii suur, et sellele ohverdada oma rahvas ja selle saatus. Kogu vabadussõja ajal tegutseb Käsper suure vahvusega ja vaprussega, kuni vaenlase surmav kuul teda tabab ja lõpetab tema noore sangarliku elu.

Ahas, kes on vaese popsi poeg, ei jookse üle-pea-kaela kommunismi pooldajate ega ka rahvuslaste hulka. Ta mõtleb ja juurdleb, kummal pool on õigus, kas Käsperil või Käämeril. Ahase vend on kommunist, kes teda ka vastavalt koolitab. Kui Ahas kannatab puudust, siis pooldab ta kommunismi, kuid töötades Käsperiga kaitseliidus, ta näeb, et ka rahvuslastel on suured ideed: saada iseseisvaks ja sõltumatuks. Viimaks Ahas tunneb, et ta süda hoiab rahvuslaste poole. Kui sõbrad on juba sõjallinil, siis veendub temagi, et ta peab siiski ainult rahvuslastega liituma ja ta teebki seda.

Hiljem sõjaväljal täidavad õpilastest koosnevad väeüksused sangarlikult oma ülesandeid, kuni on saavutatud vabadus. Paljud langevad sõjaväljal ja kirjutavad verega oma nime igavesti aegade raamatusse.

Helmi Mäelo romaanis „Teras“ kajastub koolielu meie Vabadussõja aastailt. Eestis olid ainult vene koolid, kuid edumeelsete eesti haritlaste algatusel avatakse Tartus eestikeelne kool, mis pakub haridust eesti tütarlastele, et neist areneksid haritud eesti naised.

Õpetajad, kes esinevad H. Mäelo romaanis „Teras“ on enamasti eestimeelsed, elades kaasa Eesti iseseisvuse tekkimise momendile.

Tähtsamad õpetajad, keda kohtame H. Mäelo romaanis „Teras“, on: direktor, matemaatika-õpetaja Valmik, preili Viljäär, võimlemisõpetaja Aino Suominen, kes on rahvuselt soomlane, maateaduseõpetaja Asu ja vene keele õpetaja Erm.

Direktorit iseloomustab suur püüdlikkus ja rahvustunne.

Rahvustunne avaldub direktori juures igas ta sõnas. Ta rõhutab, et nüüdsed õpilased on tulevased haritud naised, kellest oleneb suurel määral ka rahva üldine tase. Lõpuaktusel küsib direktor, et mida ta peaks andma õpilastele eluteele kaasa ja leiab, et ta peab andma terast, mis ei paindu vaid ennemini murdub.

Huvitav õpetaja on preili Viljäär, kes kunagi ei noomi õpilasi, ja kui klass saab pahandada, siis ta on kurb ja emalikulik andestav. Ta püüab ka õpilasi kaitsta, mida näeme sellest, et kui Vene keisri Nikolai sünnipäeva aktusel kukuvad Salme ja Valve vallatuse pärast maha, siis talutab preili Viljäär Salme saalist välja, nagu oleks see minestanud, sest ta kardab vene koolide-inspektorit, kes peab aktusekõnet.

Aino Suominen on soomlane, kuid rõhutab siiski õpilastele isamaa-armastust ja aitab tõsta õpilastes iseteadvust. Kui venelased ei anna eesti õpilastele teed, kui nad tulevad tänaval vastu, siis preili Suominen ütleb, et lajutajad on harimata rahvas.

Õpetajad on tunnis kõik õpetatava aine juures ega kaldu ainest kõrvale. Aino Suominen'i tunnid on alati huvitavad sest ta rakendab kõik õpilased tegevusse, kombineerides igasuguseid uusi mängu ja harjutusi, mistõttu Suominen on igale õpilasele sümpaatne.

Matemaatika-õpetaja Sagarik tundub õpilastele kummalisena, sest ta ei näe ainult ette, vaid ka taha. Seletades midagi tahvli juures, selg klassi poole, näeb ta ometi, mis klassis sünnib ning ütleb siis: „Teie seal akna all, palun klassi!“

Maateaduse-õpetaja Asu, kes seltsib venelastega, on tunnis pahane, tehes valusaid ja ülekohtusi märkusi õpilaste arusaamise kohta.

Õpetajad liiguvad palju väljaspool kooli, mistõttu on neil ka ülevaade sellest, kus õpilased viibivad ja mida nad teevad.

Eesti tütarlastegümnaasiumi õpilaskond on kindlapiiriline. Õpilaskonna moodustavad

eesti tütarlapsed, kellest peab saama tulevane eesti haritlaskond.

Õpilastest esineb peategelasena Salme Vint, kes on maalt pärit. Päevakorral olevad vabadusideed kisivad Salmegi kaasa. Koolis on Salme korralik, kuigi teeb oma sõbratari Valvega igasuguseid vallatusi.

Valve on võrdlemisi elav, tehes õpetajaile koerustükke, kuid et ta alati süü üles tunnistab, pole õpetajadki tema peale vihased.

Vaadeldes õpilasi tunnis, ilmneb, et oleneb täiesti õpilase tujust, kas kuulatakse õpetajat või mitte, mõnel juhul ka õpetajast endast ning tunni sisust. Tujust tehtud vallatuseks võib nimetada õpetajalauale pulbri panemist, mis paneb õpetajad aevastama.

Õpilased teevad protestiks õpetajaile mitmesuguseid vallatusi, näiteks põgenevad klassist, ja kui õpetaja läheb kutsuma direktorit, leiab ta tagasi tulles klassi oma kohal. Õpilased maskeerivad oma koerust sellega, et nad olid olnud kohal, kuid õpetaja külastanud ehk kõrvalklassi, mis oli tühi.

Vahetunnil harrastavad õpilased ringmänge ja „vargamängu“. Tihti seltsivad õpilastega ka õpetajad, näiteks Aino Suominen.

Õpilaste elu väljaspool kooli avaldub mitmesugustes vabaduspüüetes. Organiseeritakse ühinguid, mis taotlevad iseseisvumismõtteid, korraldatakse koosolekuid, millest õpilased suurel arvul võtavad osa. Isegi suuremaid üritusi teostavad õpilased, nagu koolide rongkäiku sinimustvalgete lippudega raekoja ette.

Samal ajal saksa kui ka vene kooli õpilased peavad endid paremaks eesti õpilastest, neid kõikjal pilgates.

Tänapäeva õpetajast ja õpilasest leiame ülevaate J. Parijõe noorsooraamatus „Teraspoiss“. Autor kirjeldab mainitud teoses lastekodu, raskelt kasvatatavate õpilaste kooli ja tavalise kooli elu.

Õpilastest on peategelaseks Jaan, kes pärast ema surma satub lastekodusse, kus paistab silma oma visadusega, mistõttu võidab kõigi poolehoiu. Lastekodu koolis, kus töötavad mitu klassi koos, viibib ta vähe. Sealt siirdub Jaan linna kooli, kus satub vastuollu preili Kesaga, kellele ei meeldi elav pois. Kord saalis vihastub preili Kesa ja küsib Jaanilt, et miks ta jookseb. Jaan vastab otsekoheselt: „Tahan.“ See vastus ärritab

õpetajat, mistõttu viimane ütleb, et Jaan on raiskuläinud poiss ja et temale on asjata antud kooli poolt saapad. Jaan muutub tõiseks ja käseb oma saapad tagasi võtta. Nüüd on õpetaja täiesti vihane ja nimetab poissi koeraks, kes on joosnud varjupaigast ja kelle ema pöörab hauas ringi, kui seda kuuleb, kes oma hooldajale olevat kirstunaelaks jne. Jaan on muutunud vihaseks kui ta hüüab: „Jätke minu ema rahule!“ See pahandus lõpeb Jaani raskelt kasvatatavate kooli saatmisega, sest preili Kesa ei nõustu Jaani samasse kooli jätmisega.

Sellest võib järeldada, et preili Kesa kui õpetaja on väga närviline ega suuda enda üle valitseda, vaid ütleb õpilasele teravaid ja solvavaid sõnu, millest ometi kasvataja peaks hoiduma.

Siirdudes raskelt kasvatatavate kooli, ilmneb hoopis teine pilt: õpilased on alati rakendatud huvikohasele tööle, mida tehakse rõõmuga. Õpilased on koolis korralikud, ainult üksikuid on vallutanud varastamiskirg. Kuid neile antakse peksa ja püütakse viia paremaile mõtteile. Kuid kunagi ei kohelda neid nii, nagu preili Kesa kohtles Jaani.

Jaan korraliku poisina, kes kunagi ei valeta, ei kaeba ega varasta, on koolis kaasõpilastele heaks eeskujuks. Ta manitseb poisse, kes varastavad, ja sunnib neid asju tagasi viima või koostab võrkpalli kui ka korvpalli meeskondi, kellega trennib, et saavutada võistlusel esikohti. Säärane käitumine ei jää ka õpetajaile tähele panemata.

Õpilased harrastavad väljaspool kooli indiaanlaste mängu ja teevad katseid põgeneda kodumaalt. Juhataja viib poisid suuskadel metsa, kus peetakse sõda ja korraldatakse igasuguseid huvitavaid mängu.

Õpetajaist esineb sümpaatse kujuna raskeltkasvatatavate laste kooli juhataja, kes rakendab poisse tegevusse mitmesugustele aladele, nagu uiskude valmistamisele, mida tehakse suure hoolega, sest igauks soovib omade uiskudega uisutada. Kuigi juhataja lasseb poisse nuhelda, kui nad korralikud ei ole, austavad ometi õpilased teda, kes valmistab nendele rõõmu, muretsedes kooli uusi mänguriistu ja kohtleb neid kui sõpru.

„Hea sõna võidab võõra väe,“ ütleb vana-sõna. Nii näeme siingi, et õpetajad suudavad palju rohkem kasvatada lapsi headusega ja sõbralikkusega kui teravate märkustega.

Nagu eespool üteldust võib järeldada, leidub eesti kirjanduses mitmesuguseid õpetajas- kui ka õpilastüüpe. Veneaegsed vene õpetajad ei pane rõhku õpilaste heaolule, vaid neile on iseloomustavaks arutlemine, mis viib õpilased ainetest kaugemale. Hoopis teissugustena on kirjeldatud õpetajaid, kes tegutsevad Vabadussõja päevil. Nende juures on näha palju rohkem teadusehimu ning õpilaste vaimu eest hoolitsemist, sest need on eesti õpetajad, kes tahavad kasvatada tublisid eesti kodanikke.

Kaunis palju erinevaid õpilastüüpe leiame käsitletud teostes. Õpilane on ikka täis noorusjõudu, mida jagab ohtral käel igale vastutulevale juhtumile. Veneaegne õpilane A. H. Tammsaare romaanis „Tõde ja õigus“ ei tunne veel huvi riikliku iseseisvuse vastu. Aga H. Mäelo romaanis „Teras“ näeme organiseerunud noori, kes teavad, milleks nad õpivad ja kes nad on.

O. Lutsu teostes seevastu kajastuvad õpilaste vallatused, mis tehtud noorusenergiast kui ka huvist tundmatute asjade vastu.

Kalju Lepik

Tartu Kommertsikool

I

LEN VÄSINUD päevasest kärast, autode, vabrikute rongide mürast põgenesin, et leida rahu ööst, leida rahu ja igatsust tähtevööst.

Mu akna taga aga lõõtsub tuul. Pikalt ja rahutult vingub ta kriitvalge huul, suudeldes jäälilledega kaetud aknaklaase, milledele maalitud tonte, lillelisi vaase, sõõre, pilvi ja ristiaet konte.

Pikalt ja unetul ööl kuulen oma igatsuse laulu kaugel, mis kutsub ja äratab suikuva valu. Hõbedast pisar langeb mu väriseval laugel. Olen meeleheitel. Jumalat, õnnetu, palu!

Kõik unetud ööd lasuvad mu silmil nagu painajad tondid. Näe, taeva verekarva pilvil põlevad punaleegilised tõrvalondid.

Raskete ja valuliste sammudega vari läheneb ning tahab haarata mind külma ja niiske käega. Saatana õudne kari embab mind. Raskust täis on rind.

Ära lange mu peale, kohutav vari! Tontide kari vaatab mu peale neelavate silmadega, naerab mulle näkku.

Külmade ilmadega kuulen lund krigisemas jalgade all. Ees pikk ja mändidega kaetud lumevall. Seal näen oma igatsust, oma unistust punaste ja nutetud silmadega.

Tõusvate murepilvedega algab elu viimne järk. Käsi värisev haarab poomispaela. Kurat nii jälk istub ja naerab, kui tõmban kaela poomispaela oma igatsustele ja unelmatele.

Reaalsusse kaevate te mu igatsuste haa, kirstugi laua mu igatsuste külge naelutate.

Pettumusist väsinud, tahan end peita, öö rüppe mure, valu heita.

Kui surevad mu igatsused, siis matke nad igatsuste saarele. Taeva veripunasele kaarele kirjutage nende surmapäev.

Lendab üksik vares. Langeb valget lund. Kell tiksus ja tunde taob mu laual. Iga minut ja tund naeravad mu igatsuse haul.

Ärge piinake mind, mu muremõtte read, ärge rõhüge mu väsinud pead, ärge võtke mult viimast elutahet.

Akna taga aga lõõtsub tuul, pikalt ja painavalt vingub ta kriitvalge huul.

Ilmar Sikemäe

LUMASTUS

Mitu inimese iga pandi Kaspar Klingeli peale. Ajastad läksid ja Kaspar sai wanaks. Ta liikus mööda maad ning ikkas ta luges õpetud meeste kirjasid ja kuulas tarkade meeste kõnesid. Kuid need tegid ta sõame üpris väga tühjaks ning paljaks, ja lõpuks ta hometi himustas hennast trööstida Jumala püha kaja sidos. Aga ta ep saanud ega tohtinud mitte kiriku sidosse astuda, sest tema hinge peal lebas needus, et ta oli noore põlwe sidos sirutanud oma käe wälja Jumala wastu, ning kõrgilt pilganud Jumala püha nime ja kõrgeid tegusid.

Ja koos Kaspar mõtles surma peale, siis tuli wärin ta sõame sidosse. Ta tahtis piinawast needusest üpris väga lahti saada, et perast jeda ajalikku elu taewa kodade hiilgust näha. Ja ta pani oma raha kottide sidosse, mead peitis ära sala-

jase kaljukoopa õõnjesesje. Siis hakkas ta rändama kohalt kohale ja püüdis teha ning mõelda Jumala meelepäraseid tegusid ja mõtteid. Nenda ta istus kirkute uste ees ning kuulatas wagaduse sises, kuidas seal lauldi ja räägiti, kuidas kummasid kellad ja mängis orel.

Wanaks jäi Kaspar Klingel, waga wanaks, wanembaks kui harilik inimene. Ep piinanud teda haigus ega waritsenud surm. Ta kahatu nägu oli täis karedaid kortfusid, ta walge juus oli kui frants ümber palja pea. Nonda lonkas ta kerjuse kombel kapi najal kirku juurest kirku juure ning palus oma närtsinud suu kaas inimeste käest andeid. Ep olnud maal keagit, ke teda ei tunnud.

Ja ühel päewal istus wanaks saanud Kaspar linna kirku trepi peal. Kirku ukseid seisid pärani lahti, aga wanake ep tohtinud siiskit sisesse minna. Kaks poisikest kütitas tema ligilähedal ning walatas teda kaastundmuse kaas. Ja üks kõneles toisele: „Wanake on wiisist haige. Koos aga paater Florian wälja tuleb, küllap se teda awitab. Ta awitab keiki inimesi.“

Ka Kaspar kuulis seda kõnet. Ta mottis käed filmade edest ja küsis: „Ke on paater Florian?“ — „Tema peab praegu sises jutlust,“ kostis pois. Siis paisis Kasparile, nagu peaks ta paater Floriani kaas rääkima. Ja ta jäi ootama.

Koos pühalik talitus lõppes, ütles ta poiste wastu: „Näidate teda mulle!“ Seletud nägude kaas inimesed woolasid wälja. Warsti tuli ka üks munk ukse peale. Tema käele andsid poisid suud ja terwitasid: „Terwe, paater Florian!“ Ja munk sanas: „Terwe, mu poisid!“ — ja paitas nende juukseid.

Kaspar toustis üles, astus munga juure ja lausus: „Kallis herra, ma tahaksin teile pihtida.“ Munk wastas: „Sea meele kaas kuulani sind, wennas, kuid tule kaasa kirku sisesse.“ — „Ma ep saa mitte tulla neeuduse perast, mea minu peal lamab,“ kõneles Kaspar. „Lubage, et ma räägin siin samas.“

Imestades jäi Jumala sulane wanake juure, ke pihtis talle pisarate kaas oma nooruse pattusid.

Koos pihtimine lõppes, pani munk kae Kaspari öla peale ja ütles ta wastu: „Armas wanake, ma näen, et Jumala sõrm on murdnud su kõrgi sõame. Et sa kahetsed oma nooruse kangust ning tootad meelt muuta, siis tahan ma nouwu

otstida. Tule homme senel samal ajal jälle kirku edesje.“

Toisel päewal oli Kaspar warakult koha peal. Ja koos paater tuli, rääkis ta rõõmu kaas Kaspari wastu: „Salastaja Jumala õnnistus on sinu kaas! Ta wotab sind lahti peasta sinu neeuduse küljest. Walata, ma nägin öösel oma une sises sind maas istumas, ja meistrid ehitasid sinu ümber kirkut. Senel samal wiisil peased ja kirku sisesse ja leiad igawest rahwu, sest raha on sul kirku ehitamiseks küllalt.“

Wana Kaspar oli kui nõder rõõmu perast. Ta suudles paateri kätt ja kastis tema jalgu õnnepisarate kaas.

Ja koha tõttas ta koha peale, kuhu oli oma raha peitnud. Ja siis ruttas ta wõõrsilt palgatud ehitusemeistrite kaas kodumaale. Oma armate wanembate haudade juure. Albusse tahtis ta kirku ehitada — püha koha Isjanda headuse ning helduse kiituseks.

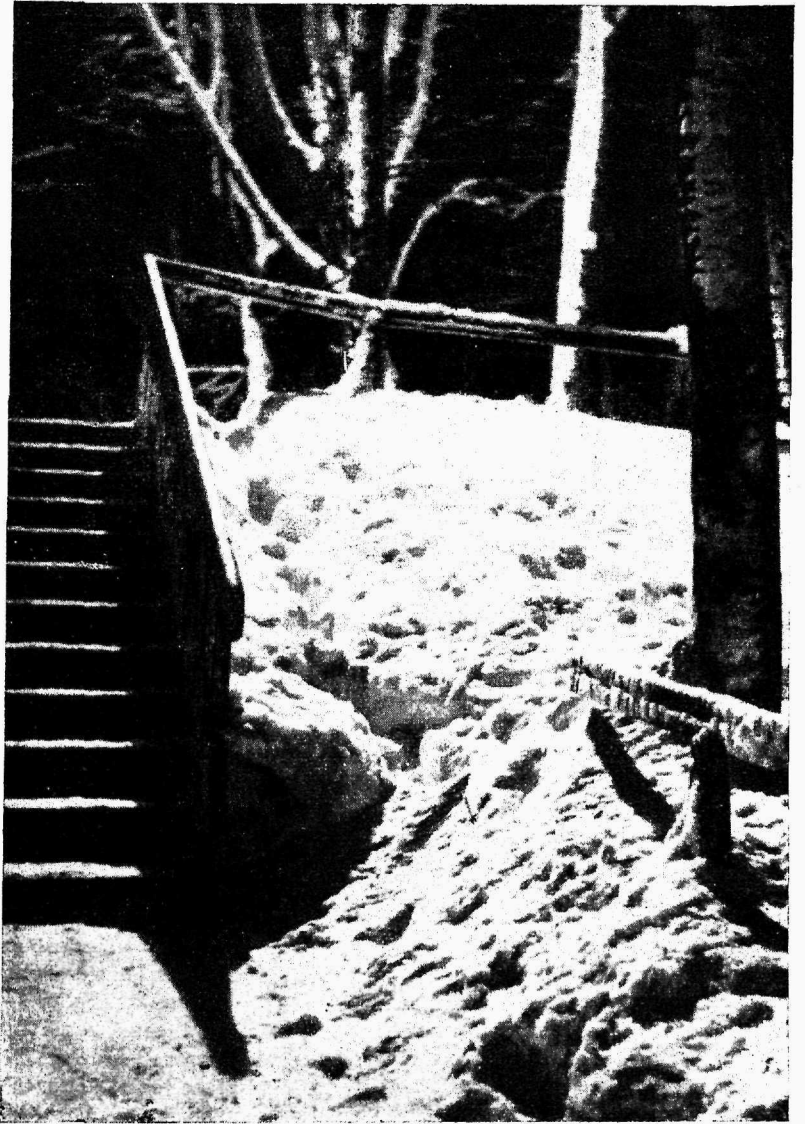
Nüüd istus ta ööd ja päewad maas, istus saju ja tuisu all. Ja tema ümber toustid kirku müürid ikkas kõrgemale ja kõrgemale, amma nad puutusid tema pea kohal kofku katukse kõrgi harjana. Wirgalt ehitati, amma ep olnud enam meagit puudu. Kuid mööda maad liikus jutt imelikust mehest, ke lasseb henda ümber kirku ehitada, ja üpris palju rahwast tuli teda walatama.

Koos joudis päew, kummal pidi olema Kaspar Klingeli kirku pühitsemine Jumala sana kaas, siis woolas rahwast kofku kogu maalt nii ohtralt, et kõi ep mahtunud mitte kirku sisesse. Kuid kirku keskil istus õndsana näo kaas wanake Kaspar, kene palge peal lehwis waga rahwu ning kene sõame sises asus püha rõõm. Ja ta tundis, et oli oma nooruse wallatused heaks teinud ning Lunastaja kohtukoja sises armu leidnud.

Koos orel hakkas mängima kiitusewiisi õnnistegijale, nägi Kaspar afna peal päikese kiirte sises oma ema kaju, ke naeratas talle armalt ning tõstis oma käed tema üle ja wajutas hellalt finni tema filmalauwud.

Ning rahwas märkas, et kirku katukse all lehwitas tiibu walge tuwike, ke kadus läbi lahtitehtud luugi wälja sinise õhwu sisesse.

Kuid perast leidsid inimesed, et Kaspari keha oli tuimaks jäänud. Aga tema krobeline suu ümber wiibis õnnis naeratus.

Elmar Noorkukk

Akadeemiline Emakeele Selts 1920—1940

KÄESOLEVAL kuul tähistab Akadeemiline Emakeele Selts oma kahekümne aasta pikkust tegevust. See sündmus väärib märkimist ka meie noorema kultuuripõlve — õppurkonna — ajakirjanduse veergudel, sest juubilarselfelt on eesti teaduslik-erialiste organisatsioonide peres vanimaid ja taotluste poolest, millede väärtus iseenesestki selge, kaheldamatult üks rahvuslikemaid.

„Akadeemilisel Emakeele Seltsil... on ülesandeks äratada huvi eesti keele tundmise, arendamise ja uurimise vastu, selles mõttes ka kirjandust, rahvaluulet, rahvateadust ja sugukeeli tähele pannes.“ (Põhikiri, § 1.)

Senini on Selts neid omaksvõetud kohustisi täitnud märkimiseväärsete tulemustega. Juba esimesist tegevusaastaist alates on hoo-

likasti ja süstematiseeritult talletama asutud eesti murdesõnalist vanavara. Nõnda on päästetud tulevastele põlvedele rohkesti väärtuslikke keeleteatmeid, mis muidu paratamatult oleksid ühes vana sugupõlvega hauda varisenud. Kui täheldame tõsiolu, et juba praegu on meie rahvakeelest kadunud mitmed kogumistöö algaastail ülesmääritud murdejooned, siis mõistame selle aastatepikkuse väärttöö suurust: Akadeemilise Emakeele Seltsi murdekogud kehastavad endis meie keeleloolist rahvamuuseumi, pakkudes tänuväärt abi kõigile, kel on huvi ja armastust meie tähtsa omakultuuriala — eesti keele — mitmepalgelisusse süvenemiseks.

Kõige selle kõrval pole Selts unustanud jälgimast ka olevikulise keele arengut. Eesti kirjakeele-küsimuste lahendamisel on Akadeemilise Emakeele Seltsi otsused ikka kujunenud tegelikele keeletarvitajatele autoriteetseiks juhiseiks, sest neis on suudetud leida keeleteaduslike, tegeliku rahvakeele ja grammatiliste põhimõtete õnnelikku sünteesi.

Akadeemilise Emakeele Seltsi töömaad pole siiski piiratud ainult keeleliste rajadega, vaid Selts on osutanud algatuslikku teotsemist ja pakkunud innustavat eeskujut mitmelgi soõtinud üldrahvuslikul tööväljal. Mainitagu neist kasvõi nimeede-eestistamist, mis laiuhki haaravana kujunes meie isamaalikkude mentaliteeti tervendavaks suuraktisiooniks. Isegi liivi hõimukillukese rasket võitlust oma olemasolu eest on püütud jõudu mööda kergendada kultuurilise ja majandus-

liku abistamise teel. Kui veel märkida, et Akadeemiline Emakeele Selts või tema üksikud liikmed on eesti kirjasõna rikastanud paljude väärtuslike toimetistega nii oma erialalt kui ka rahvuskultuuriliselt tööpõllult üldse, siis on saadud vaid tagasihoidlik ülevaade Seltsi senisest tegevusest.

Akadeemilise Emakeele Seltsi teaduslikult kõrget taset tagab Seltsi perre koondunud erialaliste jõudude paremik, kus leiame nimesid nagu: prof. A. Saareste, prof. J. Mägiste, dr. O. Loorits, dr. P. Ariste, lektor J. V. Veski jpt. Tunnustust tuleb siinkohal jagada eriti Seltsi praegusele kauaaegsele esimehele prof. A. Saareste'le ja abiesimehele lektor J. V. Veski'le, kellede juhtimisel on Akadeemiline Emakeele Selts ületanud paljud esilekerkinud raskused. Akadeemilise Emakeele Seltsi rajamisel on suurt hoolitsust üles näidanud meie põhjapoolse vennasrahva tunnuimaid keeleteadlasi prof. Lauri Kettunen, kes Seltsi asutajana ning esmase esimehena suutis Seltsi tegevust juba alkoosolekuist peale juhtida teaduslikult organisatsioonilt oodataval kõrgusel. Need siinamaani tehtud pingutused ja saavutatud tulemused küllap kohustavad juubilarseltsi tulevikuski püsima praegusesihhilisel teel.

Akadeemiline Emakeele Selts oma kahekümnenda aastapäeva puhul pälvib kõigi eestiliselt hingestatud ringkondade sooje õnnitlusi. Erilisi tänumeeli peab küll oma tervitused edasi andma nüüdne, emakeelses koolis võrsuv õpilaspere, sest on ju Akadeemilise Emakeele Seltsi senine tegevus arenenud eesti keele tuleviku igakülgse kindlustamise suunas. Soovime, et Akadeemiline Emakeele Selts tulevikus niisama väärikalt seisaks eesti teaduse ja omakultuuri teenistuses, nagu ta on seda olnud möödunud kahe aastakümne kestel!

Kõhklejatele, kes siiski kahtlevad meie emakeele uurimise ja viljelemise vajaduses, vastame aga eesti rahvusliku suurideoloogi Jakob Hurda sõnadega:

„Emakeelt ei tohi meie põlata ega salata, kui õnnelised tahame olla ja õnneliseks jääda. Meie Eesti emakeel on meid enne vaimu poolest kasvatanud ja kosutanud, tema kasvatagu ja kosutagu meid ka edaspidi oma võimsa ja loomulise vaimupiimaga...; tema õitsegu ja elagu igal ajal, tema kasvagu ja kandku vaimu vilja rohkesti; siis õitseb ja elab ka Eestirahvas, siis käib tema käsi häste ja kannab tema töö kaunist vilja...“ (J. Hurda „Kõned ja avalikud kirjad“, lk. 128)

Richard Jurss

Tartu Kommertsikool

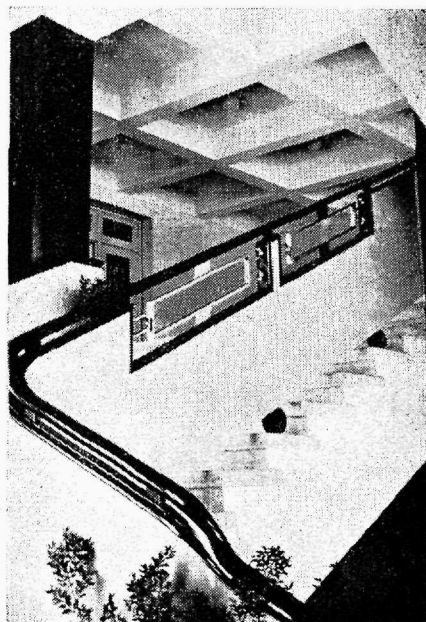
Tartu Kommertsikool uues hoone

KÄESOLEVA aasta algul rikastus Tartu ühe uue ja ajakohase koolihoonega. Nimelt sai valmis Tartu Kommerts-, Kaubandus- ja Ärinduskeskooli, III Progümnaasiumi ja III Reaalkooli hoone.

Vajadus uue ajakohase koolimaja järele oli suur, kuna senised ruumid ja töötamistingimused ei vastanud isegi kõige algelisematele nõuetele. Õppetöö toimus kahes lahusseisvas majas. Ruume oli vähe; needki olid väikesed ja pimedad. Nii tuli õpilaste arvu suurenmise tõttu 1939./40. õp.-a. töötada sügisest alates kahe vahetusega. Et vanad ruumid olid täiesti vastuvõtmatud, selle kohta mõned arvud. Koolide 500-liikmelise õpilaspere juures tuli iga õpilase kohta ca. 0,25 m põrandapinda ja õhku ainult 0,8 cm. Oli otse ime, et sellistes oludes suudeti aastaid õppida!

Seevastu Karlova väljakul asetsev uus neljakordne hoone on kõigiti ajanõuetele vastav, sisaldades 14 klassiruumi, suure ja nügusa aula (aula põrandapind ca 200 m) koos lavaga, sama suure võimla, duširuumid, einelaua ruumi moodse köögiga, avara riiehoiuruumi ja rea teisi kõrvalruume. Märkida võiks veel seda, et osa klasse on varustatud uue moodse mööbliga, kuna ülejäänule muretsetakse see hiljem. Koolidel on ka oma eeskujulikult sisustatud kooperatiivi kaupluse mööbel, mis on täiesti ainulaadne Eestis. Maja ehitamiseks ettenähtud eelarve summast 380 000 kroonist on seni kulutatud 323 000 krooni, ülejäänud osa kasutatakse ehitustööde lõpuleviimiseks, sest maja on praegu väljast krohvimata, samuti on pooleli elukortereid sisaldav majatiib.

Uut õppepolaastat alustasid koolid juba uues hoones 8. jaanuaril. Ametlik avamine toimus 3. veebruaril uue koolihoone ruumes asetleidnud pidustustega.

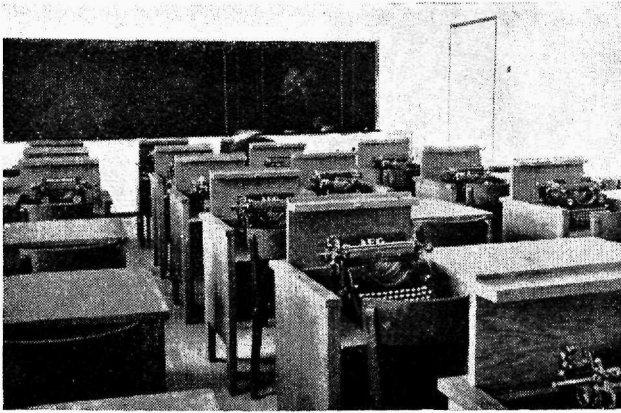
Pidulikuks avaaktuseks kell 11 hommikul täitus kooli aula külalistest, õpilasperest ja õpetajaist. Külaliste hulgas viibisid koolide peainspektor J. Lang, insp. A. Kurvits, Tartu koolidirektoreist J. Adanson, V. Neggo, Ringkonnakohtu esimees J. Sassi, K. L. Tartu Maleva pealik kol. ltn. R. Aks, ajakirjanikke jt.

Mõni minut pärast kella ühtteistkümmet saabusid aulasse haridusministri abi V. Päts, linnapea dr. R. Sinka, linnakoolivalitsuse juhataja K. Luik ja linnanõunik J. Roro.

Pühitsemistalituse pidasid ev. luteriusu kombe kohaselt õp. dr. J. Taul ja ap. õigeusu kombe kohaselt praost K. Kolla.

Peale pühitsemistalitust asub kõnetooli linnapea, kes oma kõnes kriipsutab alla momendi tähtsust kogu Eesti kooli arenguloos, samuti mainitud koolide seisukohast. Edasi annab linnapea ülevaate kooli saamisloost ja ruumidest. Järgnevalt avaldab ta talle kõigile asjaosalistele eesotsas ministriabi V. Pätsile ja annab sõna ministriabile avakõneps, kes oma kõnes ütleb:

„Eesti riik ei saa kiidelda koolimajade alal Vene jäännustega. On räägitud, et Eesti on väikeriik ja sellega

seoses kerkib küsimus: Kas olla? Siiski näeme ajaloost, et on väikesi rahvaid, kes on teinud väga palju. Vaadagem Kreekat, kes on andnud eeskuju paljudel aladel. Rahvad, kes kannavad kultuuri, on elujõulised ja eluõigusega. Ja suureks mureks meie riigi rajamisel oligi kultuurasutuste, koolide asutamine, korrastamine ning nende väljaarendamine.

Aastate eest külastades Tartut, viibisin ka nende koolide keskel, millede uue hoone avamine on täna. Siis oli selge, et nimetatud koolide ruumid on väga kitsad. Kui ma kuulsin soove, et tahetakse saada uut avaramat maja, siis oli ka see selge, et seda pidi saama. Ja viimaks pandigi asjale alus.

Tekib küsimus, kas aeg lubab meil rahulikult jätkata oma tööd koolis? Vaadates rnigi, näeme suuri raskusi. Rüügid, kultuurid kaovad. Tuletukid ja südemed katavad maad. Kas saab seda tuld kustutada? Pea ja selge mõistusega suudame oma rahvast hoida ja elada kultuuri hüvangule. Peame töötama rahulikult, peame hoidma kokku. Üksikut rukkikõrt võib murda, kuid kui kõrred on kokku seotud, siis on neid raske murda. Võib tulla meilgi suuremaid raskusi, võime sattuda veelgi kitsamatesse oludesse. Raskusi tuleb tulevikus ka noortele, kellel, kui nad on koolist lahkunud, tihti illusioonid purunevad ja pettutakse. Niisuguseid raskusi praegustes tingimustes on palju. Kool ei ole selles süüdi, kui elus kõik hästi ei lähe, see on paratamatus. Loodame, et ajad paranevad ja saame raskustest üle. Üle raskuste helgib meile vastu midagi kõrgemat — armastus liigmese, rahva, isamaa ja ta hüvangu vastu.“

Aktusekõne pidas õp. dir. phil. E. K r a h n teemal: „Majandusliku konjunktuuri muutuvusest“.

Samal aktusel anti Kaubanduskooli 30-aasta juubeli puhul „Kaubanduskooli Vilistlaskogu poolt Kaubandus-Ärinduskeskkoolile üle uus lipp. Lipu võttis Kaubanduskooli Vilistlaskogu esimehelt A. K i v i l t vastu dir. V. T u b i n ja andis selle üle Kaubandus- ja Ärinduskeskkooli esindajale, kes lippu vastu võttes ütles töötuse:

„Tartu Kaubandus- ja Ärinduskeskkooli õpilaste

nimel töotan seda lippu ühtluse sümbolina kõrgel hoida ning selle lipu all kasvada ja areneda tublideks ja us-tavateks kodanikeks, auks koolile ja toeks me kallile Eestile!“

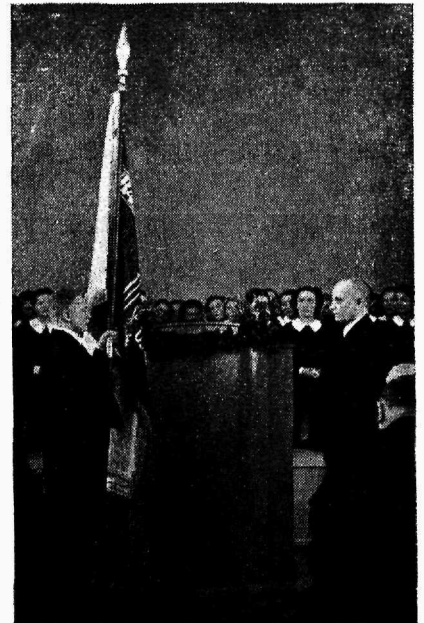
Järghesid tervitused. Tervitajate hulgas olid Tartu organisatsioonide, keskkooli- ja gümn. õpetajate ja juhatajate, seltskondlikkude organisatsioonide jt. esindajad. Hulgaliselt oli saabunud ka kirjalikke tervitusi.

Aktus lõppes ühislauluga „Eesti lipp“.

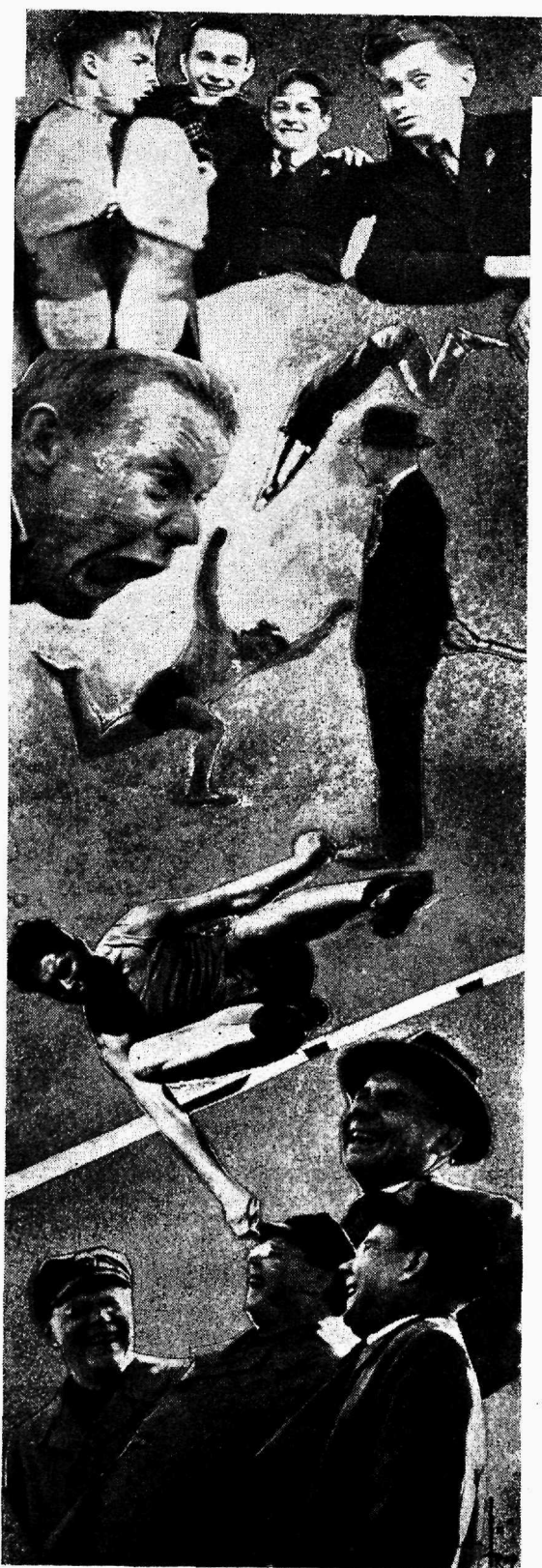
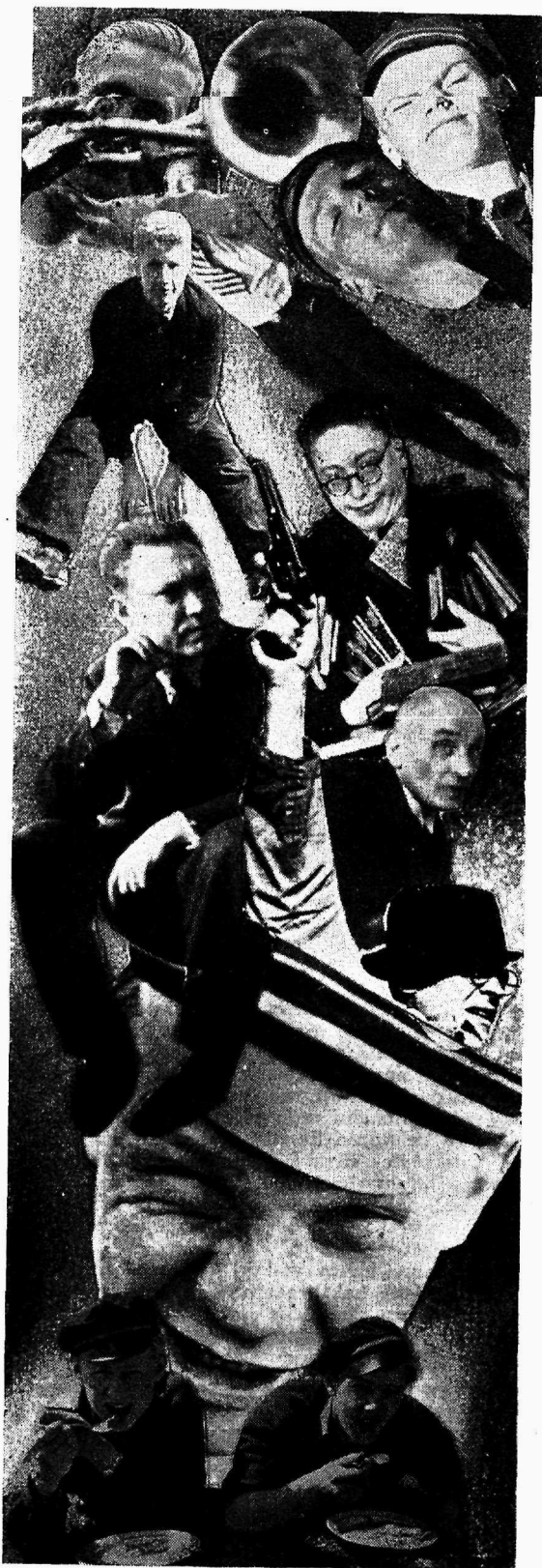
Sama päeva õhtul kell 19.00 toimus koolis avapidu kutsutud külaliste ja õpilaste osavõtul. Peokülaliste hulgas võis näha ministriabi V. Pätsi, linnapead dr. med. R. Sinkat, K. Luike, dir. Kivetti jt. Üldse võis peoliste arvu hinnata 850 inimesele.

Näüd rühmab kool taas igapäevast tööd, et õppida ja omada kogemusi ning vilumust, mida võiks tulevikus tõhusalt rakendada meie kalli isamaa heaks käekäiguks.

Piltidel: lk. 125 — kaks vaa-det treppidele uues koolihoones; lk. 126 — eeskujulikult sisustatud masinakirjaklass ja lipu üleandmine Tartu Kaubandus- Ärinduskeskkoolile; lk. 127 — fotomontaaž Tartu I Gümnaasiumist, koostanud I. R e b a n e ja M. P o r t.

„Tuleviku Radade“ kirjandusvõistluste tulemused

„Tul. Radade“ k. a. kirjandusvõistluste žürii, koosseisus: E. Laugaste, M. Teder ja R. Rebas, otsustas käesoleva aasta võistlustulemused välja kuulutada järgmiselt:

Luule alal:

2. auhind luuletuste eest „SÜGIS SONETIS“, „IGATSUSTE SAAR“ ja „UINUN LAANES“. Autor Kalju Lepik, Tartu Kommertsk. („Igatsev inimhing“).

3. auhind luuletuste eest „MEREL“ ja „ÖÖ“. Autor Heino Ahven, Tartu Õpetajate Seminar („Vello Voo“).

Jutustuse alal:

3. auhind jutustuse eest „LÜHIKE VABADUS“. Autor Zoja Kleimann, ENKS Tüt. Eragümn. („Lelu“). 3. auhind jutustuse eest „PUHASTUSTULI“. Autor Evald Lall, Tartu I Gümn. („Jüri“). 3. auhind jutustuse eest „KAKS TEEKONDA“. Autor „Põrnikas“ („Deus ex machina“).

Artikli alal:

3. auhind artikli eest „INIMENE JA TEHNIKA TÄNAPÄEVAL“. Autor Avo Valdes, Tartu I Gümn. („Raport“).

Autorite pildid ja võistlustööd ilmuvad „Tul. Radade“ aprillikuu numbris.

„TULEVIKU RAJAD“ NR. 40

ilmuvad aprilli lõpuks koolitöö lõpp- ja meie ajakirja viie aasta ilmumise juubelinumbrina.

TOIMETUS

palub vabandada eksitust: „Tul. Radades“ nr. 38 lk. 87 peab olema situettpildi all: „Liszt ja Wagner“, mitte „Beethooven ja Liszt“.

KOOLIDE AJAKIRJU

palutakse toimetusele saata tutvumiseks ja arvamamiseks hiljemalt 10. aprillini. Ühtlasi on 10. aprill kaastöö saalmise viimaseks tähtpäevaks.

TOIMETUS: Tegevtoimetaja: ROBERT REBAS. Vastutav toimetaja: ALEKSANDER VAIGLA. Toimetuse nõukogu: ALEKSIS KUUSIK, JOHANNES AAVIK, HENNO JÄNES, HELENE JUTT, ELMAR ETVERK. Ajakirja toimkonnad: igas gümnaasiumis kolm (keskkoolis kaks) õpilasesindajat + õpetaja.

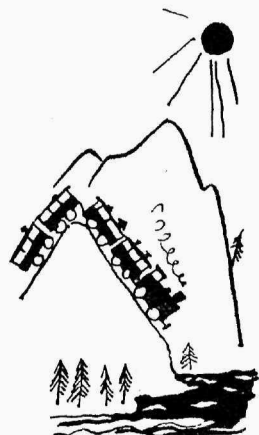
VÄLJAANDJA: Eesti Keskkooliõpetajate Kogu. Ajakiri ilmub kord kuus. Üksiknr. hind 25 snt. Toimetus: „Tuleviku Rajad“, Elva 10, Tartu. Talitus: Tatari 21-a, Tallinn. EKESKO posti jooksev arve nr. 781.

Juta Suli

ENKS Tüt. Eragümn.

Józef Nyirö:

„MÄGEDE MEES“

TÖLGETE kaudu oleme tutvunud mitmesuguste teostega ungari kirjandusest, mille hulgas käesolev on kindlasti omapäraseim.

Tõlkija nimetab seda teost nipernaadilikuks, kuid ennem võiks teda küll võrrelda A. H. Tammsaare viimase romaani „Põrgupõhja uue Vanapaganaga“. Nagu me Tammsaare romaanis näeme vaeva töö ja fantaasia eraldamisel, on sellegi teose juures raske otsustada, millised tolle kavala mägede mehe Uz Bence arvutuist riugastest võivad olla tööle vastavad, millised mitte. Ja nii ühe kui teise puhul polegi mõtet otsida föelilisust.

See romaan ei taha meile sisendada mingit ideed ega selgitada mingit seisukohta, tal puudub ka järjekindlalt arenev faabula; üksikuis jutustusis kuuleme huvitavaid ja südamlikke lugusid, küll mungast, kes arvab olevat korda saatnud suure kuriteo, jagades vaestele raha, mida pidi korjama altari heaks kirikule, — küll hirvest, kes püüab haiget toita värskel heinaga, mida ta kannab suus haigele voodisse, — siis härjast, kes jõuluööl instinktiivselt tunneb ära Kristuse sünni momendi, — karust, kes tapab vasika, et oma peremeest toita ja muist imetaolijast asjust. Autor maalib imeilusaid pilte mägede kaunist loodusest, mis moodustab sobiva tausta siirale ja südamlikule mäestfikurahvale, kes vaatamata heale tahtmisele või mõnikord ka just seepärast sageli eelistab kõveraid ja riukalisi radu otseteele. Kaastunnetarav on Uz Bence ise oma õnnetus armulugudes, mis talle sügavale südamesse lähevad.

Omapäraseks sissejuhatuseks teosele on autorilt eneselt tõlkijale saadetud kiri, mis kirjeldab kirjaniku senist elukäiku julgete ja võrdlemisi enesekindlate sõnadega.

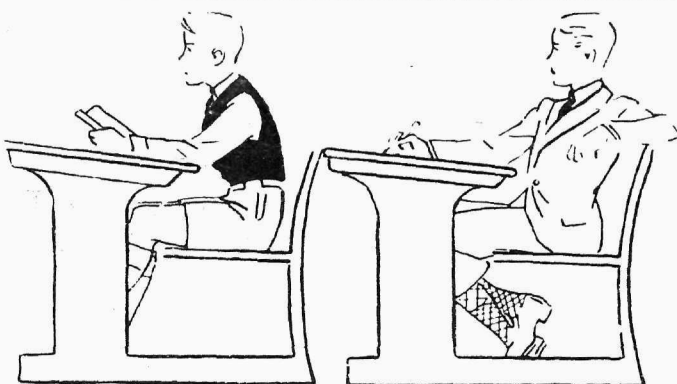
Selle teose juures võiksid ka need lugejad, kes peavad tähtsaks reaalsuse lähedust kirjanduslikus teoses, unustada oma põhimõtted ja tunda lõbu sellest huumoriküllasest, fantastilisest, kuid siiski äärmiselt looduselähedasest romaanist.

Hea

on õppida
meilt õstetud
koolitarvetega!

Saadaval

kõikide kirjastuste õppe-
raamatud, kirjutusmater-
jalid, joonistusvahendid
ja teised koolitarbed.

Tõredad jutud

on meie punasekaanelises noorsookirjanduse sarjas „Minu Raamat“. Sari on koostatud maailmakuulsast noorsoo-teostest. Kauni välimusega raamatud on trükitud paljude piltidega heale paberile.

H. Stenklewicz: Läbi mustade maa	Kr. 2.50	M. Twain: Prints ja kerjus	Kr. 2.50
L. M. Montgomery: Punapäine Anne	2.—	— Tom Sawyeri imelikud juhtumused	2.50
L. M. Alcott: Väikesed mehed	2.—	J. Habberton: Helena lapsukesed	2.—
— Väikesed naised	2.50	F. H. Burnett: Väike lord Fauntleroy	2.—
J. Webster: Pikakoivaline Isa	2.—	F. Defoe: Robinson Crusoe	2.—
R. L. Stevenson: Röövitud pois	2.—	H. Beecher-Stowe: Onu Tomi onnike	2.50

K.-Ü. „RAHVAÜLIKOOI“

Tallinn, Harju 48, Pärnu 10

Valmistame

IGASUGUSEID TRÜKITÖID MAITSEKALT

O S A Ü H I N G

K. Mattieseni trükikoda

TARTU, VALLIKRAAVI 4 / TELEF. 24-80 JA 24-97 / POSTK. 46

A/S. KAUBA PANK, TARTU

TARTU, SUURTURG 12 oma majas
Juhat. tel. 22-09. Kodukeskj. tel. 41-40

*Oma kapitalid üle Kr. 550.000.-
Toimetab kõiki pangasoperatsioone*

Kindlustuse Aktsiaselts EESTI LOYD'i
Tartu peaesindus

*Kui Teie soovite elus edasi jõuda, siis
on üheks peamiseks nõudeks, et Teie suu-
date ennast maksma panna tähelepan-
davalt nii kirjas kui ka kõnes. Pari-
maid juhatusi leiate selleks raamatust:*

JAAN RUMMO

KÕNEOSKUS

Hind Kr. 2.50

K. k. ü. „TÖÖKOOL“
Tallinn, Pärnu maantee 28